

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Острозька академія»
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин та національної безпеки
Кафедра національної безпеки та політології

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня магістра на тему:
**«Роль США в мирних переговорах на прикладі ізраїльсько-
палестинського конфлікту»**

Виконав студент II курсу, групи МПл-2,
спеціальності 052 Політологія
Яремчук Владислав Іванович

Керівник – кандидатка політичних наук,
доцент
Малиновська Наталія Вікторівна

Рецензент – кандидат політичних наук,
старший викладач кафедри політичних наук
Українського католицького університету
Мотрен Святослав Миколайович

Острог, 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ ТА ІДЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПОЛІТИКИ США ЩОДО ІЗРАЇЛЬСЬКО-ПАЛЕСТИНСЬКОГО КОНФЛІКТУ	7
1.1. Еволюція доктрин і стратегій США на Близькому Сході	7
1.2. Роль внутрішньополітичних акторів США у формуванні курсу (проізраїльське лобі, діаспори, християнські євангелісти та інші впливові групи).....	16
1.3. Інструменти американської зовнішньої політики: дипломатія, безпека, фінансова допомога.....	22
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПОЛІТИКИ США У ВРЕГУЛЮВАННІ ІЗРАЇЛЬСЬКО-ПАЛЕСТИНСЬКОГО КОНФЛІКТУ	33
2.1. Політика адміністрації Барака Обами	33
2.2. Політика адміністрації Дональда Трампа	38
2.3. Політика адміністрації Джо Байдена.....	45
2.4. Реакція ізраїльських, палестинських і міжнародних акторів на дії США ...	53
РОЗДІЛ 3. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ МИРОТВОРЧОЇ ПОЛІТИКИ США 3.1. Досягнення та обмеження американської медіації	61
3.2. Політика США щодо створення Палестинської держави	70
3.3. Політика США щодо ізраїльських поселень і окупованих територій	74
3.4. Політика США в ООН та участь у міжнародних дипломатичних форматах щодо врегулювання ізраїльсько-палестинського конфлікту	79
ВИСНОВКИ.....	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	91

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Ізраїльсько-палестинський конфлікт уже понад сім десятиліть залишається одним із найскладніших та найтриваліших у сучасній міжнародній політиці. Попри численні спроби мирного врегулювання, жодна зі сторін не змогла досягти стабільного компромісу без участі зовнішніх посередників. Серед таких акторів Сполучені Штати Америки займають ключову позицію завдяки унікальному поєднанню дипломатичних, військово-політичних та економічних ресурсів, а також тривалим стратегічним відносинам з Ізраїлем і значним впливом у міжнародних організаціях. Роль США постійно трансформується залежно від зміни адміністрацій у Вашингтоні, внутрішньополітичних балансів та регіональних динамік. У контексті поточних ескалацій, нових форматів безпекової співпраці та глобальної зміни балансу сил дослідження характеру американської політики на Близькому Сході набуває особливої актуальності. Аналіз ролі США дозволяє краще зрозуміти механізми міжнародного посередництва, ефективність дипломатичних стратегій та перспективи мирного процесу.

Проблема що досліджується. Проблема полягає у суперечливому та неоднозначному характері участі США в ізраїльсько-палестинському врегулюванні. Попри декларовану роль нейтрального посередника, Вашингтон часто звинувачують у проізраїльській упередженості, що ставить під питання ефективність його миротворчої політики. Дослідження покликане з'ясувати, наскільки об'єктивною є ця критика, які інструменти США застосовують для впливу на конфлікт та як внутрішньополітичні фактори визначають їхню зовнішньополітичну позицію.

Аналіз останніх публікацій. Аналіз останніх публікацій засвідчує, що проблема ролі США у врегулюванні ізраїльсько-палестинського конфлікту знаходить відображення як у зарубіжних, так і в українських дослідженнях. Зокрема, Д. С. Лікарчук розглядає трансформацію зовнішньополітичної стратегії США в ширшому контексті змін міжнародної системи та регіональної безпеки.

М.Хучко аналізує особливості політики адміністрації Джо Байдена щодо ізраїльсько-палестинського питання, акцентуючи на поєднанні риторики підтримки «двох держав» із практикою управління конфліктом. І.Фрайхат та В. Езбіді досліджують довгострокові наслідки «угоди століття» Дональда Трампа для статусу Палестини та легітимності американської медіації. О. Горбачик і О. Козій звертаються до еволюції міжнародно-правових підходів до палестинської проблеми та ролі ООН, простежуючи, зокрема, взаємодію між глобальними й регіональними акторами. Н. Одел аналізує використання США права вето в Раді Безпеки ООН у контексті захисту ізраїльської позиції, тоді як Е. Бадарін зосереджується на визнанні Палестинської держави як формі політичної відповіді на обмеження американської дипломатії. Українські дослідники, зокрема А. Шевчук та А. Зубова, інтегрують палестинське питання в ширший дискурс міжнародної безпеки та трансформації світового порядку, що дозволяє розглядати роль США не ізольовано, а у взаємозв'язку з глобальними політико-правовими процесами, та інші.

Метою дослідження є комплексний аналіз ролі США у мирних переговорах між Ізраїлем і Палестиною, визначення особливостей політики різних американських адміністрацій та оцінка ефективності використаних дипломатичних, безпекових і фінансових інструментів.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати еволюцію зовнішньополітичних доктрин і стратегій США щодо Близького Сходу;
2. Визначити роль внутрішньополітичних акторів США (проізраїльського лобі, діаспор, християнських євангелістів та інших впливових груп) у формуванні американського близькосхідного курсу;
3. Дослідити основні інструменти зовнішньої політики США - дипломатичні, військово-безпекові та фінансові - у контексті їхнього застосування до ізраїльсько-палестинського конфлікту;

4. Охарактеризувати підхід адміністрації Барака Обама до мирного врегулювання та його результати;
5. Проаналізувати політику адміністрації Дональда Трампа в обох президентських термінах, зокрема вплив його рішень на динаміку конфлікту;
6. Визначити ключові особливості та зміни в політиці адміністрації Джо Байдена щодо ізраїльсько-палестинського питання;
7. Оцінити реакцію ізраїльських, палестинських та міжнародних акторів на дії й ініціативи США у процесі мирного врегулювання;
8. Визначити досягнення та обмеження американської медіації в ізраїльсько-палестинському конфлікті;
9. Дослідити політику США щодо створення Палестинської держави та її вплив на перспективи мирного процесу;
10. Проаналізувати позицію США щодо ізраїльських поселень та статусу окупованих територій;
11. Дослідити політику США в ООН та їхню участь у міжнародних дипломатичних форматах, спрямованих на врегулювання ізраїльсько-палестинського конфлікту;

Об'єктом дослідження є зовнішня політика США щодо Близького Сходу в контексті ізраїльсько-палестинського конфлікту.

Предметом дослідження є зміст, динаміка та інструменти участі США в мирних переговорах між Ізраїлем і Палестиною, а також вплив внутрішньополітичних чинників на формування відповідного курсу.

Географічні та хронологічні рамки. Географічні межі: США, Ізраїль, Палестинські території, держави Близького Сходу, міжнародні організації (ООН, «Близькосхідний квартет»). Хронологічні межі: від 1948 року до сьогодення, з акцентом на період адміністрацій Обама, Трампа і Байдена (2009-2025 рр.).

Наукове значення. Робота поглиблює уявлення про механізми міжнародного посередництва, демонструє специфіку зовнішньополітичних стратегій США та їхню еволюцію. Дослідження вносить науковий вклад у

вивчення конфліктології, міжнародних відносин та зовнішньої політики великих держав, дозволяє уточнити вплив американської дипломатії на конфліктну динаміку.

Практичне значення полягає в тому, що її результати можуть бути безпосередньо використані у діяльності державних органів, міжнародних організацій та аналітичних центрів для формування більш ефективних стратегій медіації та врегулювання конфліктів на Близькому Сході. Отримані висновки створюють підґрунтя для розробки рекомендацій щодо оптимізації дипломатичних інструментів, використання потенціалу посередництва США та вдосконалення форматів багатосторонньої взаємодії. Матеріали дослідження можуть бути інтегровані у навчальні курси з міжнародних відносин, зовнішньої політики США, конфліктології та безпекових студій, слугуючи базою для підготовки студентів і фахівців. Крім того, робота має аналітичну цінність для прогнозування подальшої динаміки ізраїльсько-палестинського конфлікту, визначення можливих сценаріїв участі США та розробки практичних рекомендацій для зовнішньополітичних інститутів.

Методологічна основа та методи дослідження. Дослідження базується на міждисциплінарному поєднанні політичного аналізу, системного підходу, інституціонального аналізу та теорій міжнародних відносин (реалізм, лібералізм, конструктивізм). Використано методи: контент-аналіз офіційних документів США та ООН; порівняльний аналіз політики різних адміністрацій; історико-генетичний метод для дослідження еволюції стратегій; структурно-функціональний метод; аналіз експертних матеріалів, заяв, меморандумів і міжнародних угод.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 99 сторінки друкованого тексту. Список використаних джерел включає 86 найменування.

РОЗДІЛ 1. ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ ТА ІДЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПОЛІТИКИ США ЩОДО ІЗРАЇЛЬСЬКО-ПАЛЕСТИНСЬКОГО КОНФЛІКТУ

1.1. Еволюція доктрин і стратегій США на Близькому Сході

У науковій традиції зовнішньої політики США доктрина виступає не просто набором декларативних принципів, а фундаментальною концептуальною рамкою, що визначає стратегічні орієнтири держави на десятиліття вперед. Вона акумулює у собі уявлення про бажаний міжнародний порядок, інструменти впливу та межі допустимого застосування сили. В історії американської дипломатії неодноразово виникали доктринальні формули, які суттєво змінювали акценти політики: від «Доктрини Монро» (1823 р.), що встановлювала особливу сферу відповідальності США у Західній півкулі, до «Доктрини Трумена» (1947 р.) із її наголосом на необхідності стримування комунізму, чи «Доктрини Буша» (2001 р.), яка закріплювала можливість превентивних дій у відповідь на транснаціональні загрози [28, с. 44]. У найближчі роки цей підхід трансформувався у напрямі багатосторонності й координації з партнерами, що стало характерною рисою умовної «Доктрини Байдена», орієнтованої на підтримку міжнародних інституцій та реагування на глобальні виклики через колективні механізми.

Формування американського бачення Близького Сходу як стратегічного регіону почалося ще після Другої світової війни, коли демографічні зрушення та політичне загострення в Палестині створили умови для конфлікту між єврейською та арабською громадами. Різке зростання єврейської імміграції викликало спротив місцевого арабського населення, а неспроможність Великої Британії, яка управляла територією від імені Ліги Націй, утримати баланс сил змусила Лондон передати питання на розгляд ООН. Ключовою точкою стала резолюція Генеральної Асамблеї № 181 від 29 листопада 1947 р., де

передбачалося створення двох держав -єврейської та арабської. США офіційно підтримали цей план, і рішення адміністрації Г. Трумена було зумовлене як геополітичними розрахунками, так і внутрішньополітичними мотивами -зокрема прагненням консолідувати підтримку єврейської спільноти напередодні виборів [4, с. 25-26].

Водночас у Вашингтоні не було єдності: Державний департамент і Пентагон попереджали, що такий крок може загострити відносини з арабськими державами, поставити під загрозу доступ США до енергоресурсів регіону та сприяти зміцненню радянського впливу. Погрози стосувались навіть можливого нафтогазового ембарго з боку арабських країн. У відповідь США тимчасово запровадили ембарго на постачання зброї до регіону, а в березні 1948 р. Держдепартамент пропонував повернутися до ідеї міжнародної опіки над Палестиною. Та Білий дім відкинув таку ініціативу, і вже 14 травня 1948 р., у день проголошення Держави Ізраїль, Вашингтон визнав її де-факто, а 1949 р. - де-юре Цей крок став початком тривалої стратегічної взаємодії США з Ізраїлем, яка згодом стала структурною частиною близькосхідної політики Вашингтона. Адміністрація Д. Ейзенхауера, що прийшла на зміну, намагалася вибудувати більш збалансований підхід, прагнучи водночас зберегти партнерські відносини з Ізраїлем і уникнути відчуження арабських держав. США робили спроби залучити Єгипет до Багдадського пакту, покликаного стримувати вплив СРСР у регіоні, однак Каїр відмовився приєднатися. Питання військових поставок та фінансування Асуанської дамби стали для Вашингтона важливими інструментами тиску на єгипетське керівництво. Під час Суецької кризи 1956 р. США виступили проти силового сценарію, обраного Великою Британією, Францією та Ізраїлем, наполягаючи на дипломатичному вирішенні конфлікту та виведенні військ з єгипетської території. Щоб переконати Ізраїль піти на відступ, Вашингтон запропонував гарантії безперешкодного судноплавства, демонструючи готовність шукати компроміс. Після кризи арабсько-ізраїльський

конфлікт поступово стає важливим елементом боротьби наддержав за вплив на Близькому Сході [4, с. 26].

Отже, можна стверджувати, що Близький Схід поступово зайняв місце одного з ключових регіонів, де США реалізовували власні стратегічні інтереси. Це чітко простежується через призму президентських доктрин, які визначали основні орієнтири зовнішньополітичного позиціонування Вашингтона. Одним із показових прикладів стала «доктрина Ейзенхауера», презентована у 1957 р. Президент Дуайт Ейзенхауер (1953-1961 рр.) оголосив її зміст на початку того року, а Конгрес затвердив документ у березні. Доктрина містила положення про можливість надання Сполученими Штатами військової або економічної допомоги демократично налаштованим силам у державах Близького Сходу. На ухвалення такого курсу вплинуло зростання антизахідних настроїв у регіоні та активізація СРСР у Єгипті й Сирії після Суецької кризи 1956 р., що викликало занепокоєння у Вашингтоні [70].

Коли 20 січня 1969 р. до влади прийшов Річард Ніксон, зовнішньополітична стратегія США знову зазнала корекції. У своїх мемуарах Ніксон підкреслював, що одним із найважливіших завдань для його адміністрації було обмеження радянського впливу на арабському Близькому Сході. Заради цього Сполучені Штати прагнули водночас зміцнювати стосунки з арабськими державами та поглиблювати співпрацю з Ізраїлем. Формуючи власну близькосхідну політику, адміністрація Ніксона робила ставку на «м'яке стримування» -підтримку лояльних режимів, розширення економічних можливостей США в регіоні, включно з інтересами американських нафтових компаній, та зміцнення партнерства з Ізраїлем. Ця стратегія була випробувана як під час кризи «Чорного вересня» у Йорданії у вересні 1970 р., так і під час війни жовтня 1973 р., коли регіон знову опинився в епіцентрі глобального протистояння [64].

Після конфлікту 1973 р. на адміністрацію Ніксона обрушилися наслідки ескалації, серед яких найсерйознішим стала енергетична криза, викликана

нафтовим ембарго ОАПЕК. Країни-експортери нафти відмовилися постачати енергоресурси державам, які підтримали Ізраїль, що вдарило насамперед по США та їхніх союзниках у Західній Європі. Попри труднощі, саме цей період заклав підґрунтя для формування нових дипломатичних механізмів. Уже за президентства Джиммі Картера (1977-1981 рр.) було укладено Кемп-Девідські угоди -символічний і практичний прорив, який офіційно завершив тридцятирічне протистояння між Єгиптом та Ізраїлем і продемонстрував потенціал США як ключового медіатора в регіоні [3, с. 71-72].

У середині 1970-х рр. загострення «холодної війни» знову змінило контекст американської політики. Це знайшло відображення у директиві № 18 - Національній стратегії США, підписаній Джиммі Картером 23 січня 1980 р. Документ підкреслював необхідність підготовки до «малих війн» та створення сил швидкого розгортання, здатних діяти у стратегічно важливих регіонах, зокрема на Близькому Сході та в зоні Перської затоки. Така доктрина мала подвійний зміст: економічний, що стосувався забезпечення стабільних поставок енергоресурсів після «нафтового шоку», та політичний -пов'язаний із посиленням радянської присутності у регіоні й необхідністю її стримування [60].

Упродовж 1980-х -початку 1990-х рр., коли президентські адміністрації Р. Рейгана та Дж. Буша-старшого формували зовнішньополітичний курс США, спостерігається перехід від підходів «доктрини Картера» до нового концептуального бачення застосування сили. Йдеться про «доктрину Уайнбергера-Пауелла», сформульовану у 1984 р., яка стала своєрідною відповіддю на уроки війни у В'єтнамі та низки невдалих операцій США за кордоном. Основна її теза полягала в тому, що Сполучені Штати не повинні вдаватися до застосування військової сили за межами країни, якщо такий крок не є критично важливим для національних інтересів США або безпеки їхніх союзників. Водночас документ наголошував на необхідності широкої суспільної та інституційної підтримки будь-якої військової операції, підкреслюючи роль громадської думки та Конгресу у формуванні зовнішньополітичного курсу [32].

Таким чином, у 1980-х рр. формується обережніша, більш прагматична лінія використання сили, яка поступово визначає характер американської присутності на Близькому Сході.

Після завершення холодної війни у 1991 р. зовнішньополітичні пріоритети США зазнали переоцінки. Найширші можливості для реалізації політики «глобального лідерства» Вашингтон убачав передусім у Північній Америці, Західній Європі та Східній Азії, де зосереджувалися ключові економічні та безпекові інтереси США. Хоча Близький Схід і надалі розглядався як стратегічно важливий регіон, він не входив до переліку тих геополітичних просторів, у яких США прагнули б посилити свою глобальну роль у першу чергу. Водночас початок ХХІ ст. засвідчив повернення уваги до Близького Сходу у «Стратегіях національної безпеки», де аналіз регіональних процесів стає більш деталізованим та системним [14, с. 24].

У 1990-х рр. політика адміністрації Білла Клінтона на Близькому Сході концентрувалася навколо трьох ключових напрямів: стримування Іраку, обмеження впливу Ірану та активної участі у врегулюванні ізраїльсько-палестинського конфлікту. У «Стратегії національної безпеки участі та розширення» 1994 р. наголошувалося, що США мають довгострокові інтереси у регіоні, серед яких -просування мирного процесу, гарантування безпеки Ізраїлю та союзників серед арабських держав, а також забезпечення стабільного доступу до енергоресурсів за прийнятними цінами. Документ підкреслював, що реалізація цих цілей має спиратися на специфіку регіону й водночас відображати життєво важливі інтереси США. Саме тому адміністрація Клінтона просуvala політику «подвійного стримування» Іраку й Ірану, доки режими цих країн становили загрозу для американських інтересів, безпеки сусідів і прав власних громадян [26].

У контексті Ірану США прагнули вплинути на зміну політичної поведінки Тегерана у кількох напрямках: недопущення розробки зброї масового знищення, обмеження ракетних програм, припинення підтримки терористичних

організацій, які виступали проти мирного процесу, а також стримування спроб Ірану дестабілізувати уряди в регіоні та порушення прав людини. Паралельно Вашингтон підтверджував зобов'язання перед ключовими партнерами - Саудівською Аравією, ОАЕ та Кувейтом, які розглядали американську підтримку як критично важливий елемент власної безпеки.

Для розуміння довгострокового бачення США показовим є зміст «Стратегії національної безпеки для нового століття» 1998 р., де Вашингтон визначав себе «архітектором і спонсором» мирного процесу на Близькому Сході. Документ підкреслював, що в інтересах США -розширення простору демократії та стабільності, залучення ширшого кола держав до миротворчих ініціатив, а також комплексна робота над ключовими треками врегулювання: ізраїльсько-палестинським, ізраїльсько-сирійським та ізраїльсько-ліванським.

Проголошувалося, що прогрес у мирному процесі можливий лише за умови паралельного просування цих взаємопов'язаних напрямів та нормалізації відносин між арабськими державами й Ізраїлем [3, с.73; 25].

З кінця холодної війни та особливо після терактів 11 вересня 2001 р. стратегія США трансформувалася в напрямі «глобальної війни з тероризмом», що означало поєднання військових інтервенцій (Афганістан, Ірак), масштабної присутності військових баз та спроб просування демократичних реформ як інструменту довгострокової стабілізації регіону. При цьому структура інтересів залишалася відносно сталою: забезпечення безперервного потоку нафти, підтримка «клієнтських» та дружніх режимів у Затоці, безпекові гарантії Ізраїлю та боротьба з ісламістськими рухами й терористичними організаціями [43, с. 167-168]

Поворотним моментом дослідники вважають період після 2011 року. Арабська весна, громадянська війна в Сирії, посилення Ірану та зростання втоми американського суспільства від «безкінечних війн» спричинили перегляд стратегічної лінії. ключові цілі -стримування Ірану, підтримка балансу сил та

захист Ізраїлю -залишаються незмінними, але засоби їх досягнення стають менш військово-центричними і більш селективними.

У 2010-х роках спостерігається зближення виконавчої та законодавчої гілок влади США у питаннях Близького Сходу. У доповіді Конгресу «Congress and the Middle East, 2011-2020: Selected Case Studies» С. Blanchard показує, що Конгрес систематично впливав на близькосхідну політику через санкційне законодавство, контроль за військовою допомогою, резолюції щодо Ірану, Сирії, Ізраїлю та Палестини, формуючи довгострокові інституційні рамки для дій адміністрацій Обама, Трампа і Байдена [33, с. 5-9]

Адміністрація Дональда Трампа стала яскравим прикладом переорієнтації стратегії на більш відверто транзакційну, «America First» логіку. за Трампа було посилено курс на визнання односторонніх кроків Ізраїлю (визнання Єрусалима столицею Ізраїлю, перенесення посольства), вихід із Спільного всеосяжного плану дій щодо іранської ядерної програми, скорочення військової присутності та стимулювання нормалізації відносин між Ізраїлем та арабськими монархіями (угоди Авраама) У термінах доктрини це означало зміщення від риторики демократизації до пріоритету угод, які безпосередньо посилюють позиції США та їхніх ключових союзників, навіть ціною загострення палестинського питання [56, с. 166-171].

Сучасна стратегія адміністрації Джо Байдена офіційно зафіксована в «National Security Strategy» 2022 року, де щодо регіону проголошується курс на «деескалацію і інтеграцію на Близькому Сході». Документ критично оцінює попередню орієнтацію на «військово-центричні політики» та ставить завдання перейти до більш практичних кроків: зміцнення партнерств, стримування Ірану, підтримка енергетичної стабільності, розвиток регіональної інтеграції й одночасне просування прав людини крім підкреслюється намір США розвивати досягнення угод Авраама, поглиблюючи зв'язки між Ізраїлем і арабськими державами, та зберігати підтримку «життєздатного рішення про дві держави» для ізраїльсько-палестинського конфлікту Це свідчить про спробу поєднати новий

акцент на регіональній інтеграції з традиційними цілями безпеки Ізраїлю й управління конфліктами [55].

Таблиця 1.1.

Еволюція доктрин і стратегій США на Близькому Сході

Історичний етап / Доктрина	Ключові цілі США в регіоні	Інструменти впливу	Особливості та зміни стратегії
Холодна війна (1947-1991) Доктрина Трумена, Ейзенхауера, «доктрина Картера»	Стимування СРСР; доступ до нафти; захист Ізраїлю; підтримка «дружніх режимів»	Військові союзи, допомога, розміщення баз, енергетичні угоди	Формується довгострокова опора на Ізраїль та монархії Затоки; США - головний зовнішній гарант безпеки регіону
1991-2001 (постхолодновоєнний період)	Контроль над Іраком; стабілізація постконфліктних зон; врегулювання через дипломатію (Осло)	Санкції, обмежені військові операції, медіація	Пріоритет багатосторонності та мирних переговорів; ідея «двох держав» набуває офіційної підтримки США
2001-2011 («війна з тероризмом») Доктрина Буша	Усунення терористичних загроз; зміна режимів; демократизація	Інтервенції (Афганістан, Ірак), військові коаліції, інтенсивна розвідка	Регіон стає центром американської глобальної стратегії; акцент на силових рішеннях

2011-2016 (Обама)	«Перезавантаження» політики; скорочення військових операцій; багатостороння дипломатія	Ядерна угода з Іраном (JCPOA), мінімізація інтервенцій, підтримка коаліцій	Перехід до моделі «обмеженої залученості»; ставка на дипломатію та регіональних партнерів
2017-2020 (Трамп) Доктрина «America First»	Підтримка Ізраїлю; тиск на Іран; нормалізація між Ізраїлем і арабськими державами	Санкції, угоди Авраама, визнання Єрусалима, скорочення міжнародної допомоги	Транзакційний підхід; США відходять від ролі нейтрального медіатора; посилення односторонніх рішень
2021-2025 (Байден) Стратегія деескалації та регіональної інтеграції	Стимування Ірану; підтримка прав людини; збереження рішення про «дві держави»	Дипломатія, підтримка коаліцій, обмежена військова присутність	Спроба поєднати права людини, підтримку Ізраїлю та регіональну інтеграцію; повернення до багатосторонності

У сучасних міждисциплінарних дослідженнях усе частіше підкреслюється, що навіть попри окремі корекції, базові доктринальні засади політики США на Близькому Сході залишаються відносно сталими. Аналіз показує, що стратегічні пріоритети Вашингтона - гарантування доступу до енергоресурсів, стримування

головних геополітичних суперників (передусім Ірану, а також Росії та Китаю), підтримка мережі союзницьких відносин навколо Ізраїлю та збереження сприятливого балансу сил у регіоні - формують своєрідний «каркас» політики, який майже не змінюється незалежно від того, яка адміністрація перебуває при владі. Відмінності між президентами зазвичай проявляються не у змісті цілей, а у виборі засобів: у пропорціях між застосуванням «жорсткої сили» та дипломатії, у масштабах військової присутності або у ставленні до багатосторонніх механізмів - таких як ООН, міжнародні коаліції чи регіональні ініціативи [85, с. 59-63].

Отже, еволюція доктрин і стратегій США на Близькому Сході має характер не радикальних розривів, а послідовної адаптації до змінного середовища. Від холодної війни та «доктрини Картера» через «війну з тероризмом» і до нинішнього акценту на деескалації та регіональній інтеграції, Сполучені Штати зберігають ключові інтереси - енергетичну безпеку, підтримку Ізраїлю, стримування супротивників та контроль над ескалацією конфліктів. Для ізраїльсько-палестинського врегулювання це означає, що американська роль у мирних переговорах завжди вписується в ширший стратегічний контекст: віддержання нестабільності, збереження союзницьких відносин та підтримання такого балансу, який, з погляду Вашингтона, мінімізує ризики для національної безпеки США та їхніх партнерів у регіоні.

1.2. Роль внутрішньополітичних акторів США у формуванні курсу (проізраїльське лобі, діаспори, християнські євангелісти та інші впливові групи)

У періоди відносної політичної врівноваженості внутрішні актори американської політики прагнуть діяти в межах досягнутого балансу інтересів, що й фіксується у сучасних дослідженнях [16, с. 52]. Аналізуючи механізми формування курсу США на Близькому Сході, неможливо оминати складну взаємодію впливових груп, які беруть участь у виробленні цього напрямку

зовнішньої політики. Фактично, близькосхідна стратегія Вашингтона є результатом не лише діяльності виконавчої влади, а й динамічного поєднання інтересів численних внутрішньополітичних акторів -від етнічних і релігійних громад до аналітичних центрів, медіа та різноманітних лобістських структур. Американська модель поділу влади, конкуренція між Конгресом і президентом, а також відкритість політичної системи до зовнішніх впливів створюють умови, за яких групи інтересів отримують реальні важелі впливу на ухвалення рішень щодо регіону. Цей вплив може проявлятися у формуванні параметрів військової допомоги Ізраїлю чи у визначенні позиції США під час голосувань у Раді Безпеки ООН [35, с. 54-57].

У науковому дискурсі проізраїльське лобі традиційно розглядається як один із найпомітніших і найорганізованіших акторів у внутрішній політиці США, хоча оцінки його впливу залишаються неоднозначними. Частина політологів і громадських діячів схильні перебільшувати масштаб його впливу, що відображено й у сучасних аналітичних працях [13, с. 98]. Популярне уявлення про лобізм часто насичене негативними конотаціями -його пов'язують із корупцією або непрозорими домовленостями. Проте такі уявлення багато в чому зумовлені специфікою політичної культури країн, де лобістські практики дійсно мають суперечливий характер. У контексті США лобізм є інституціоналізованим механізмом політичної взаємодії, який функціонує у чітко визначених правових межах і відіграє роль своєрідного «каналу комунікації» між суспільством та владою. Водночас дослідження Р.І. Євценка переконливо демонструють, що лобізм у тій чи іншій формі притаманний будь-якій політичній системі, а рівень його прозорості та впливовості залежить від типу політичного режиму, історичних традицій і загального розвитку політичних інститутів конкретної держави [6, с. 164].

Особливо помітним внутрішньополітичним актором у формуванні близькосхідного курсу США є Конгрес, який дедалі частіше виступає як відносно автономний центр ухвалення рішень у питаннях регіональної політики.

Протягом останнього десятиліття законодавча влада неодноразово ініціювала ухвалення санкцій, обмежень та умов щодо зовнішньої допомоги низці держав, а також резолюцій, пов'язаних із палестинським питанням, Іраном, Сирією та іншими аспектами регіональної безпеки. У низці випадків Конгрес діяв більш жорстко й послідовно, ніж адміністрація Білого дому, що створювало додаткові можливості для проізраїльського лобі та суміжних груп впливу. Орієнтуючись саме на конгресменів і сенаторів, ці актори сприяють збереженню стабільної двопартійної підтримки безпекових гарантій Ізраїлю -незалежно від політичних коливань чи зміни адміністрацій [33].

У сучасній науковій літературі проізраїльське лобі часто характеризують як своєрідну «вільну коаліцію» організацій та окремих активістів, які прагнуть спрямувати зовнішньополітичний курс Сполучених Штатів у напрямі, сприятливому для Ізраїлю. Дослідники зазвичай підкреслюють, що основою цієї коаліції виступає американське єврейство, адже саме ця спільнота демонструє високий рівень політичної активності -від участі у виборах до фінансування політичних кампаній та долучення до діяльності численних громадських об'єднань. Через такі повсякденні політичні практики американські євреї впливають на формування зовнішньополітичних пріоритетів, сприяючи підтримці Ізраїлю на різних рівнях державної політики. Водночас структура так званого «ізраїльського лобі» є далеко не монолітною: численні організації, серед яких AIPAC чи Conference of Presidents of Major Jewish Organizations, не лише співпрацюють, а й конкурують між собою, демонструючи відмінні позиції щодо підходів до врегулювання ізраїльсько-палестинського конфлікту чи форм взаємодії з виконавчою владою. Попри це різноманіття, більшість таких структур виступає за збереження американської підтримки Ізраїлю у сфері безпеки, забезпечення його військової переваги в регіоні та за більш жорстку політику щодо держав, які вважаються «ворожими» -насамперед Ірану. Саме через механізми прямого лобіювання у Конгресі, фінансування виборчих кампаній, активну роботу зі ЗМІ та аналітичними центрами ці організації здатні впливати

на зміст законопроектів, параметри військової допомоги, санкційні режими та навіть риторику високопосадовців США у питаннях, що стосуються Ізраїлю та Палестини [35, с. 54-61].

Окремого аналізу потребує ще один вагомий вимір внутрішньополітичної динаміки - діяльність діаспорних спільнот. Поняття «діаспора» у сучасній академічній літературі залишається надзвичайно багатозначним: різні дослідники послуговуються власними критеріями, спираючись на етнічні, релігійні, соціально-економічні чи політичні ознаки. Попри широту інтерпретацій, більшість науковців погоджуються, що формування діаспор як впливових політичних суб'єктів стало помітним саме в XX столітті. У США це поняття активно входить до наукового обігу завдяки Чиказькій школі ще наприкінці 1920-х років, тоді як у Європі інтерес до діаспор суттєво зростає у 1960-1970-х роках у зв'язку з інтенсивними міграційними потоками. Нові іммігрантські спільноти, формуючи власні інституції та прагнучи зберегти ідентичність, почали впливати практично на всі сфери суспільного життя країн перебування, і цей процес далеко не завжди був безконфліктним. Власне, саме ця активність і стала підґрунтям для подальшого розвитку теорій діаспоризації та переосмислення ролі діаспор у міжнародних відносинах [1, с. 9].

Як уже зазначалося, американські євреї упродовж десятиліть становили основне ядро проізраїльської коаліції. Проте всередині цієї спільноти простежується дедалі помітніша ідейна диференціація. Частина організацій - такі як AIPAC, низка регіональних федерацій та правоконсервативних рухів - продовжують виступати за безумовну підтримку жорсткішої лінії, що часто корелює зі стратегічними підходами урядів Лікуду в Ізраїлі. Водночас інші структури, зокрема J Street або молодіжні прогресивні рухи, дедалі активніше наголошують на необхідності збереження «двохдержавного рішення» та критикують політику розширення поселень. Дослідження науковців демонструють, що саме зміни у ширшому американському суспільстві - зокрема еволюція поглядів молодших поколінь єврейських виборців - поступово

руйнують колишній консенсус щодо «особливих відносин» США та Ізраїлю. Це, у свою чергу, посилює поляризацію американської політики за партійною ознакою [79].

Окремий пласт внутрішньополітичних акторів формують американські християнські євангелісти, зокрема прихильники християнського сіонізму. Євангелістські громади становлять близько чверті всього населення Сполучених Штатів і майже дві п'ятих протестантської спільноти, що робить їх однією з наймасовіших релігійних груп країни. На відміну від Римської католицької церкви, вони не мають централізованої ієрархії чи єдиного церковного керівного органу: їхня релігійна активність зосереджена навколо численних мережеских об'єднань, які координують діяльність тисяч громад як у США, так і за їхніми межами [8, с. 43]. На відміну від єврейських організацій, мотивація їхньої підтримки Ізраїлю ґрунтується здебільшого на богословських та есхатологічних уявленнях. Проте в політичному вимірі євангелісти становлять потужну групу впливу всередині Республіканської партії.

Саме християнські сіоністи стали одним із ключових опертів адміністрації Дональда Трампа у низці резонансних рішень: офіційному визнанні Єрусалима столицею Ізраїлю, виході США з ядерної угоди з Іраном та підтримці «угоди Авраама». Їхня роль, утім, полягала радше у підсиленні вже існуючих геополітичних пріоритетів, а не у формуванні самостійного стратегічного курсу: попри чисельність, євангелісти поступаються проізраїльському лобі в інституційній структурованості, обсягах фінансування, доступі до експертних центрів та каналів впливу на виконавчу владу [50, с. 243-247]. У довгостроковій перспективі християнський сіонізм розглядається дослідниками як чинник, який забезпечує сталість проізраїльських настроїв серед значної частини білого консервативного електорату, тим самим підтримуючи політичне підґрунтя для відповідного зовнішньополітичного курсу США.

Паралельно з єврейською діаспорою дедалі активніше проявляють себе арабсько-американські та мусульманські організації, що представляють іншу

ціннісну та політичну перспективу. Ці спільноти виступають за захист прав палестинців, критикують неконтрольовану військову підтримку Ізраїлю, порушують питання відповідальності за використання американської зброї проти цивільного населення та акцентують на важливості дотримання міжнародного гуманітарного права. Хоча їхні можливості істотно поступаються ресурсам проізраїльських структур, дослідження останніх років демонструють поступове розширення їхньої видимості у політичному процесі -передусім через кампанії з прав людини, підтримку прогресивних кандидатів, масові мобілізації та активну петиційну діяльність. Зростає також їхній вплив у Конгресі, де вони намагаються поставити на порядок денний питання умовності американської військової допомоги [35, с. 67].

Не менш важливим компонентом внутрішньополітичного середовища є професійні спільноти та аналітичні центри, які формують експертний дискурс навколо ізраїльсько-палестинського питання. До них належать think tank'и, правозахисні організації, об'єднання ветеранів, структури оборонної промисловості. Завдяки політичним запискам, аналітичним звітам, дослідженням альтернативних моделей врегулювання та участі у слуханнях профільних комітетів Конгресу вони впливають на представлення конфлікту в медіа, на формування громадської думки та на формулювання політичних рішень. Таким чином, експертні інституції виступають своєрідним «фільтром інтерпретацій», який визначає рамки того, як саме американська політична еліта осмислює конфлікт та можливі шляхи його врегулювання.

Отже, внутрішньополітичний ландшафт США створює складну та багаторівневу систему впливів, у межах якої різні актори -від проізраїльських організацій і християнських сіоністів до арабсько-американських спільнот, аналітичних центрів і професійних асоціацій -формують своєрідну конкуренцію інтересів щодо близькосхідного напрямку політики. Кожна з цих груп має власні мотиви, ресурси та канали впливу, що зумовлює неоднорідність та змінність американського курсу. Взаємодія цих акторів не лише визначає параметри

підтримки Ізраїлю чи ставлення до палестинського питання, а й відображає ширші ідейні та політичні трансформації американського суспільства.

1.3. Інструменти американської зовнішньої політики: дипломатія, безпека, фінансова допомога

Витоки американської зовнішньої політики традиційно пов'язують із прагненням молодої держави убезпечити себе від надмірного залучення у зовнішні конфлікти. Іще у прощальній промові 1796 року Дж. Вашингтон наголошував на необхідності дотримання нейтралітету та обережності у міжнародних відносинах, вважаючи це запорукою стабільності для новопосталої республіки. Подібний підхід підтримував і Т. Джефферсон, який у своїй інавгураційній промові 1801 року сформулював концептуальну формулу ранньої дипломатії США: «[...] мир, торгівля та чесна дружба з усіма націями без жодних союзів» [54]. Проте подальший розвиток держави, зміна глобальної політичної архітектури та активна участь американських лідерів у світових процесах поступово трансформували цю парадигму. Нині, як зазначає Білий дім, зовнішньополітичний курс США спрямований на підтримання лідерства «коаліції сильних і незалежних держав, які обстоюють свій суверенітет для сприяння безпеці, процвітанню та миру для себе і для всього світу» [73].

Ключовим інституційним провідником зовнішньої політики виступає Державний департамент США, створений у 1789 році. Він акумулює зусилля, пов'язані з дипломатичною діяльністю, просуванням демократичних цінностей, формуванням глобальних партнерств у сфері безпеки, а також розширенням економічної взаємодії, зокрема через підтримку розвитку країн із менш потужними економіками. Значення таких інструментів, як публічна дипломатія, міжнародна комунікація та стратегічний піар, у сучасних умовах важко переоцінити. Саме вони створюють рамки довіри між державами, забезпечують інформування міжнародної спільноти та стають необхідним елементом

ефективного функціонування глобальної політики, адже сучасні міжнародні актори не можуть існувати поза активною взаємодією із суспільством [12, с. 719].

У сфері освітньої та культурної дипломатії діяльність США регулюється Актом взаємного освітнього і культурного обміну, ухваленим у 1961 році. Цей документ визначає засади програм, спрямованих на зміцнення міжкультурних і міждержавних зв'язків, представлення досягнень американського народу, створення умов для мирної взаємодії суспільств та розвитку доброзичливих міжнародних відносин. У такий спосіб дипломатія «м'якої сили» перетворюється на важливий інструмент зовнішньої політики США, доповнюючи традиційні дипломатичні та безпекові механізми [75].

Історичну еволюцію публічної дипломатії США на Близькому Сході зазвичай поділяють на три ключові етапи: період до 1946 року; етап 1946-2000 рр.; та сучасну фазу, що почалася після 2001 р. На ранньому етапі, який охоплює час до завершення Другої світової війни, американська діяльність у регіоні здебільшого мала характер первинних спроб застосування інструментів публічної дипломатії. Від середини 1850-х років американські міжнародники та благодійні організації спрямовували значні ресурси на розвиток медицини, освіти та соціальних інституцій на території Святої Землі та в Перській затоці. Розпад Османської імперії створив нове політичне тло, на якому президент В. Вільсон доручив спеціальній делегації оцінити перспективи самовизначення народів Палестини, Сирії, Лівану та Анатолії. Його «Чотирнадцять пунктів» були сприйняті в регіоні як приваблива альтернатива традиційним імперським моделям європейських держав, що сприяло зміцненню американського морального авторитету.

З інституційного погляду американська публічна дипломатія отримала перші чіткі форми після створення Комітету з питань публічної інформації (Committee on Public Information) у квітні 1917 року. Завданням цього органу було донесення до міжнародної спільноти позицій США щодо вступу в Першу світову війну. Водночас ще до його формування американські протестантські місіонери

активно розвивали освітні заклади в країнах Близького Сходу. До початку Першої світової війни вони створили приблизно 450 шкіл та заснували два університети у Лівані, які працювали на основі фінансування благодійних фондів США. Освітній процес у таких закладах проводився місцевими мовами, а зміст навчальних програм включав національну історію та культуру, що сприяло формуванню довіри між місцевими громадами та американськими інститутами.

На початку XX століття політика США в регіоні значною мірою спиралась на інструменти воєнної пропаганди, що поширювалась через засоби масової інформації та тісну співпрацю уряду з провідними медіа-агентствами, зокрема Associated Press, United Press та International News Service. Ці інформаційні стратегії були спрямовані на протидію нацистському впливу та стримування пропагандистської діяльності потенційних союзників держав Осі в регіоні, де новостворені національні держави перебували у процесі політичної самоорганізації. До інструментів публічної дипломатії цього часу належали й дипломатичні візити високого рівня: у 1943 році Ф. Рузвельт взяв участь у конференціях у Касабланці, Каїрі та Тегерані, а в 1945 році провів історичні переговори з королем Ібн Саудом [7, с. 116].

У другій половині XX століття, у період 1946-2001 рр., зовнішньополітичний курс США в регіоні розвивали десять адміністрацій - як демократичних (Г. С. Трумен, Дж. Ф. Кеннеді, Л. Джонсон, Дж. Картер, Б. Клінтон), так і республіканських (Д. Ейзенхауер, Р. Ніксон, Дж. Форд, Р. Рейган, Дж. Буш). Попри зміну політичних сил, підходи залишалися відносно сталими. Американська політика вибудовувалась навколо кількох домінантних стратегічних цілей: протидія впливу СРСР у регіоні та стримування комунізму у державах Перської затоки; забезпечення доступу до джерел енергоносіїв; гарантування дипломатичної, економічної та військової підтримки Ізраїлю; підтримання конструктивних відносин із так званими «помірними» арабськими державами. Водночас важливим компонентом цих стратегій було формування і розвиток інструментів публічної дипломатії.

Поворотною точкою стало ухвалення Закону США про обмін інформацією та освітою 1948 р., який здобув неформальну назву Закону Сміта—Мунда. Це було перше комплексне законодавче рішення, яке надало правові гарантії широкомасштабній діяльності США у сфері інформаційного обміну, започаткованій ще у 1941 році [35]. Значний імпульс розвитку публічної дипломатії припав на період холодної війни. У 1950 році президент Г. Трумен започаткував програму «Кампанія правди», спрямовану на викриття та нейтралізацію комуністичної пропаганди через поширення західних ідей та демократичних цінностей. Після завершення Другої світової війни американська публічна дипломатія дедалі більше орієнтувалась на «переорієнтацію» тоталітарних держав у бік демократії шляхом реалізації освітніх і культурних проектів, роботи соціальних установ, обмінів та заснування бібліотек і культурних центрів. Саме ця діяльність стала основою для формування концепції культурної дипломатії, що зрештою привело до створення у структурі Державного департаменту Відділу культурного співробітництва.

У 1953 році було засновано Інформаційне агентство США (USIA), покликане координувати роботу з інформаційними потоками та здійснювати аналіз політичної пропаганди. Культурні та освітні програми, натомість, були передані під управління Бюро з питань освіти та культури Державного департаменту, що забезпечило розмежування функцій і підсилення інституційних спроможностей у сфері публічної дипломатії [7, с.116].

У період «холодної війни» публічна дипломатія США пережила якісне розширення та активізацію, що було зумовлено необхідністю посилення інформаційного впливу в умовах глобального ідеологічного протистояння. Інформаційне агентство США (USIA) поширювало на Близький Схід численні друковані матеріали, медіапублікації, культурні виставки та освітні програми - передусім ті, що сприяли популяризації американських цінностей і м'якої сили у середовищах, де антиамериканські настрої поступово посилювалися. Значна частина цих ініціатив була спрямована на представників освічених міських еліт,

чиновництва та формальних лідерів суспільної думки в Іраку, Ірані, Лівані, Афганістані та інших країнах регіону. Для цієї аудиторії у 1954-1955 рр. були розроблені спеціальні стипендіальні програми для «національних лідерів», покликані сформувати серед них групу впливу, здатну протистояти радянській ідеології та антиамериканським дискурсам.

Характерною рисою американської стратегії цього періоду була спроба працювати з релігійним чинником, передусім з ісламськими спільнотами та духовенством. USIA ініціювало цілі кампанії, спрямовані на мобілізацію ісламу як культурного та світоглядного ресурсу. В Іраку, Ірані та Саудівській Аравії розгорталися інформаційні проєкти на підтримку «ісламської тематики». Особливо показовим став приклад створення радіостанції «Jidda» у Саудівській Аравії, яка вела мовлення не лише арабською, а й узбекською, азербайджанською та татарською мовами, адаптуючи контент до населення різних етноконфесійних груп. Крім того, USIA організовувало наукові конференції, семінари та експертні форуми для дослідників ісламу, що сприяло розбудові мережі академічних контактів і формуванню позитивного іміджу США серед інтелектуальних кіл регіону.

Одним із ключових інструментів американської публічної дипломатії була й освіта. Вашингтон активно інвестував у модернізацію освітніх систем країн Близького Сходу, прагнучи «американізувати» організацію навчання, змінити зміст навчальних програм і розширити викладання англійською мовою. У 1959 році було започатковано програму підтримки американських університетів у близькосхідних державах та створення нових освітніх центрів, покликаних стати «точками впливу» у протидії радикальному націоналізму. Однією з таких масштабних ініціатив стала «Ініціатива співпраці на Близькому Сході», спрямована на демократизацію та інституційний розвиток регіону. Із 2002 року вона охопила значну частину Близького Сходу: Алжир, Бахрейн, Єгипет, Ізраїль, Йорданію, Кувейт, Ліван, Марокко, Оман, Катар, Саудівську Аравію, Туніс, ОАЕ та Палестинські території. Для цих держав було розроблено близько 350 програм,

що базувалися на поєднанні освітніх реформ, підтримки громадянського суспільства та розширення політичної участі [7, с. 117].

Реформування системи публічної дипломатії США продовжилося і в постхолодну епоху, особливо за адміністрації Б. Обама. Після інтеграції USIA до структури Державного департаменту у 1999 році публічна дипломатія стала складовою «вищого рівня» американської зовнішньої політики. У Національній стратегії стратегічних комунікацій Президента 2012 року її визначили як один з ключових інструментів національної безпеки США. Події «арабської весни» лише посилили важливість довгострокової комунікаційної роботи з населенням регіону, яке переживало глибокі соціальні трансформації. У документі наголошувалося, що «події останніх двох років лише підсилили важливість публічної дипломатії ... у просуванні інтересів США» [77].

Сьогодні інституції, відповідальні за реалізацію публічної дипломатії США, використовують широкий комплекс інструментів м'якої сили. Центральне місце серед них посідає Бюро у справах освіти та культури, яке координує розгалужену систему міжнародних програм. До них належать: Фулбрайтівська програма, що надає гранти дослідникам, викладачам, аспірантам і керівникам; програми з вивчення англійської мови, які реалізують зарубіжні представництва відділу програм з англійської мови; специфічні програми для країн СНД, Східної Європи та Балкан, спрямовані на створення інституційних зв'язків та стипендійну підтримку; інформаційні ініціативи щодо нових грантових можливостей; діяльність підрозділу з інформації та ресурсів в освіті, який просуває американську систему вищої освіти за кордоном. Окрему роль відіграють програми з вивчення США, що формують у зарубіжних студентів комплексне розуміння історії, політики та культури Сполучених Штатів. Поряд із цим реалізуються освітні партнерські програми, молодіжні та культурні обміни, а також ініціативи зі збереження культурної спадщини - від програми захисту міжнародного культурного надбання до створеного у 2001 році Посольського фонду збереження культурної спадщини. Усі ці програми

реалізуються у співпраці з некомерційними, науковими та приватними організаціями, що лише підсилює загальний вплив американської публічної дипломатії [76].

Загалом дипломатія продовжує виконувати роль ключового та найбільш універсального інструмента зовнішньої політики Сполучених Штатів. Саме через дипломатичні канали Вашингтон намагається формувати нормативні основи міжнародного порядку, просувати власні стратегічні пріоритети та забезпечувати координацію з союзниками. Державний департамент, закордонні посольства та спеціальні представники фактично виступають «очима й вухами» США у світі, ведучи переговори щодо безпекових домовленостей, мирних врегулювань, санкційних режимів, а також домовленостей у сфері контролю над озброєннями й міжнародної торгівлі. Поступово до арсеналу дипломатії відносять і економічну, і публічну дипломатію, що охоплює участь США в міжнародних організаціях, просування торговельних угод, застосування санкційних механізмів, а також роботу з громадською думкою через культурні та освітні програми. Аналітики наголошують, що економічні санкції та доступ до американського ринку дедалі частіше виконують роль важелів впливу на поведінку партнерів і конкурентів, доповнюючи класичні дипломатичні інструменти.

Другим важливим блоком інструментів США є засоби безпеки: система військово-політичних союзів, оборонні гарантії, розміщення військових баз, а також програми безпекової допомоги та продажу озброєнь. Дослідники підкреслюють, що трансфер озброєнь і оборонна торгівля давно виконують роль стратегічного інструмента зовнішньої політики США, оскільки мають тривалі наслідки для регіональної та глобальної безпеки. Через механізми Foreign Military Sales (FMS), грантові програми іноземного військового фінансування (Foreign Military Financing, FMF), спільні тренування та підготовку кадрів США вибудовують широку мережу безпекових партнерств, що забезпечує технічну

сумісність, доступ до стратегічної інфраструктури та посилює політичну орієнтацію партнерів на Вашингтон [51].

Зміст Стратегії національної безпеки США 2022 року (National Security Strategy of the United States of America) дозволяє чітко окреслити основні акценти сучасної американської безпекової політики [68]. У документі наголошується на зростанні конкуренції між впливовими державами за право визначати правила міжнародного порядку, а також підкреслюється важливість реагування на транснаціональні виклики - тероризм, кліматичні зміни, загрози енергетичній і продовольчій стабільності. Автори Стратегії зазначають, що світ вступив у «вирішальне десятиліття», а отже, США концентрують свої зусилля на модернізації та зміцненні збройних сил, розширенні співпраці з партнерами і союзниками, а також укріпленні власних геополітичних позицій у ключових регіонах світу.

Паралельно з цим дослідження тенденцій американського ринку озброєнь демонструють виразне відновлення обсягів продажів після спаду 2020-2022 рр. Значна частка цих поставок традиційно спрямовується до країн Близького Сходу, які залишаються одним із найбільш мілітаризованих регіонів світу. Подібна динаміка свідчить, що військово-технічна співпраця для Вашингтона - це не лише засіб зміцнення оборонного потенціалу партнерів, а й дієвий інструмент політичного впливу. Умови продажу озброєнь, надання кредитів чи грантів часто пов'язуються з очікуваною зовнішньополітичною позицією держав-партнерів, включно з голосуваннями в ООН, участю в коаліційних ініціативах або ставленням до Ірану та інших регіональних акторів [81, с. 2-5].

Не менш значущим елементом зовнішньополітичного інструментарію США виступає фінансова та економічна підтримка, яка охоплює широкий спектр форм - від довгострокових програм розвитку до короткострокових гуманітарних ініціатив, стабілізаційних проєктів у постконфліктних регіонах, надання кредитних гарантій і допомоги у проведенні реформ. Через ці механізми Сполучені Штати не лише реагують на нагальні потреби партнерів, але й

формують умови для довготривалих соціально-економічних перетворень, підсилюючи власну політичну та стратегічну присутність.

Близький Схід, з огляду на свою геополітичну вагомість, продовжує залишатися одним із ключових напрямів застосування такого виду впливу. Регіон характеризується складною взаємодією зовнішніх гравців, глибинними внутрішніми конфліктами та високою концентрацією безпекових викликів. На його динаміку впливають історичні, політичні, економічні та культурні чинники, що формують нестійку й багатовимірну конфігурацію ризиків [9, с. 127-128].

Статистичні спостереження, оприлюднені у квітні 2020 р., а також економічні наслідки пандемії COVID-19 свідчать про суперечливість перспектив розвитку регіону. Хронічно високий рівень безробіття, особливо серед молоді, є однією з найбільш болючих проблем Близького Сходу. Обмежені можливості для працевлаштування та професійної реалізації нерідко створюють сприятливе підґрунтя для проникнення екстремістських ідеологій, що використовують соціальну вразливість населення. Умови нестабільності посилюють економічний занепад, формуючи «замкнене коло», в якому безробіття і дестабілізація взаємно підсилюють одне одного, знижуючи потенціал сталого розвитку.

Таблиця 1.3.

Динаміка показників безробіття для країн Близького Сходу. Загальний рівень безробіття (% від загальної кількості робочої сили)

Країна	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Ізраїль	3694 1,8	3825 9,7	3620 6,5	3769 0,5	4111 4,8	4240 6,8	4445 2,2	4484 6,8	5212 9,5	5493 0,9
Палестина	3315, 3	3352, 1	3272, 2	3527, 6	3620, 4	3562, 3	3656, 9	3233, 6	3678, 6	3789, 3

Джерело: побудовано автором за [82]

Аналіз представлених даних демонструє суттєву різницю у масштабах та характері змін рівня безробіття між Ізраїлем та Палестиною протягом 2013-2022

рр. У випадку Ізраїлю спостерігається загалом висхідна тенденція чисельності безробітного населення, яка особливо помітна після 2019 року. Значне зростання у 2020-2022 рр. корелює з глобальним економічним спадом, спричиненим пандемією COVID-19, яка суттєво вплинула на ринок праці через обмеження мобільності, скорочення бізнес-активності та збільшення соціальних витрат. У 2021-2022 рр. показники Ізраїлю продовжують зростати, хоча у світовій економіці вже фіксувалися тенденції часткового відновлення. Це свідчить про те, що пандемічні наслідки у країні були структурнішими та довготривалішими, ніж у багатьох інших державах регіону, особливо у високотехнологічних економіках із залежністю від експорту послуг.

Палестина демонструє іншу динаміку: рівень безробіття залишається відносно стабільним, хоча й високим за абсолютним значенням. Незначні коливання між роками свідчать про системну, а не циклічну природу проблеми. Поступове зростання у 2016-2017 рр. та повторне збільшення у 2021-2022 рр. відбувається на тлі тривалих соціально-політичних обмежень, відсутності економічної автономії та частих кризових хвиль. Натомість зниження показника у 2020 році може пояснюватися частковим формальним скороченням робочої сили через карантинні обмеження або трудову міграцію, а не реальним покращенням ринку праці.

У глобальному вимірі фінансова допомога США демонструє стабільно високі обсяги. За даними Конгресової дослідницької служби, лише у 2023 фінансовому році Вашингтон узяв на себе зобов'язань щодо зовнішньої допомоги на суму близько 100 млрд дол., що робить США найбільшим донором у світі в абсолютних показниках. Хоча частка такої допомоги у федеральному бюджеті становить приблизно 1 %, ці кошти охоплюють надзвичайно широкий спектр напрямів - від охорони здоров'я, освітніх програм і гуманітарних проєктів до безпекової співпраці та підтримки демократичних інституцій [45, с. 3]. Таким чином, економічна та фінансова підтримка виступає не лише інструментом

реагування на кризи, а й важливим механізмом американської стратегічної присутності у світі.

Поряд із цим сучасні аналітичні дослідження підкреслюють, що структура американської зовнішньої допомоги й сьогодні значною мірою відображає стратегічні пріоритети Вашингтона. Саме цілі, пов'язані з боротьбою з тероризмом, стримуванням геополітичних конкурентів, стабілізацією ключових союзників або підтримкою політичних режимів, які забезпечують доступ до важливих ресурсів, визначають як географію, так і функціональний профіль більшості програм. У цьому сенсі фінансова допомога не може розглядатися виключно як нейтральний гуманітарний інструмент: у багатьох випадках вона виконує роль засобу впливу на політичну поведінку партнерів. Її обсяги, умови надання та можливі обмеження нерідко прив'язуються до виконання конкретних політичних, безпекових чи економічних вимог, висунутих Сполученими Штатами.

Отже, дипломатія, військово-безпекові інструменти та фінансова допомога функціонують як взаємопов'язані елементи єдиної архітектури американської зовнішньої політики. Дипломатичні ініціативи посилюються присутністю збройних сил та укладанням оборонних угод; безпекові гарантії доповнюються програмами фінансової підтримки; а економічна допомога створює підґрунтя для поглиблення політичного діалогу і забезпечує довгострокову орієнтацію партнерів на стратегічні інтереси США. Така комплексна та взаємодоповнювальна модель використання інструментів визначає особливості американського підходу до Близького Сходу та відіграє ключову роль у формуванні політики щодо ізраїльсько-палестинського врегулювання.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПОЛІТИКИ США У ВРЕГУЛЮВАННІ ІЗРАЇЛЬСЬКО-ПАЛЕСТИНСЬКОГО КОНФЛІКТУ

2.1. Політика адміністрації Барака Обама

Політика адміністрації Барака Обама щодо ізраїльсько-палестинського конфлікту зазвичай інтерпретується як спроба поєднати амбітні декларативні наміри «перезавантажити» взаємини між США та мусульманським світом із досить обережною практикою застосування американських можливостей. Для Білого дому того періоду особливо важливою була стратегія відновлення довіри, підвищення легітимності дій США та переосмислення ролі країни у складній близькосхідній архітектурі.

Від самого початку президентства Обама прагнув продемонструвати готовність до відкритішого діалогу з мусульманськими суспільствами. Символічним жестом стала його промова в Каїрі у 2009 році, де він наголосив на необхідності будувати нові відносини на основі «взаємних інтересів і взаємоповаги», окресливши можливі шляхи подолання розбіжностей, які протягом десятиліть роз'єднували Сполучені Штати та мусульманський світ. У межах цього дипломатичного курсу було запроваджено низку програм обміну й партнерських ініціатив: Програму переселення та прийому біженців США (що охоплювала Туреччину, Ліван, Єгипет і північний Ірак), Глобальну програму підприємництва, Близькосхідну ініціативу партнерства, Міжнародну програму лідерства Women2Women для молодих жінок 15-19 років, а також Програму обміну молодими лідерами Іраку. Ці ініціативи сприяли інтенсивнішому культурному та освітньому обміну між США та країнами регіону, створюючи засади для глибшого взаєморозуміння на рівні громадянських суспільств [7, с. 118].

Перші роки президентства Обама позначили перехід зовнішньої політики США на Близькому Сході до нової парадигми. Насамперед змінилися акценти: Вашингтон відмовлявся від широкомасштабних воєнних кампаній як

центрального інструмента впливу. Виведення основного контингенту американських сил з Іраку у 2010-2011 роках та подальше скорочення військової присутності в Афганістані у 2014 році стали виразним свідченням цього зсуву. Проте мова не йшла про повне згортання участі у регіоні: Сполучені Штати зберегли низку ключових військових об'єктів, зокрема можливість перебування на базі Баграм до 2024 року та низці інших локацій. У Сирії та Іраку у 2016 році, навпаки, спостерігалось збільшення контингенту спецпризначенців, що, з огляду на відсутність згоди законних урядів, стало предметом дискусій щодо легітимності американської присутності.

Показовими прикладами трансформації американського підходу були також рішення не здійснювати масштабних інтервенцій у Лівії у 2011 році та Сирії у 2013 році. Адміністрація Обама прагнула уникати прямої участі у нових конфліктах, натомість роблячи ставку на підтримку внутрішніх соціально-політичних процесів у регіоні. У цьому контексті «арабська весна» стала зручним майданчиком для реалізації стратегії опосередкованого впливу. Революційні події у Тунісі, Єгипті, Лівії та Ємені, що завершилися поваленням старих політичних режимів, багато дослідників розглядають як один із елементів ширшої динаміки американської політики, яка робила ставку на переформатування регіональних порядків через внутрішні зміни.

У межах оголошених пріоритетів адміністрація Обама акцентувала увагу на необхідності:

- 1) зміцнення демократичних інститутів та прозорих практик управління;
- 2) формування сучасного інформаційного суспільства;
- 3) розширення економічних можливостей, зокрема для жінок та молоді.

З урахуванням цього США розбудовували власну систему впливу в країнах Близького та Середнього Сходу, намагаючись поєднати інструменти демократизації з прагматичними підходами до забезпечення стабільності та реалізації національних інтересів [2, с. 157-158].

У рамках ізраїльсько-палестинського напрямку адміністрація Барака Обама намагалася повернути переговорний процес до класичної двохдержавної формули, поєднуючи її з вимогою реальних кроків щодо стримування ізраїльської поселенської активності. Уже в 2009 році Білий дім почав чинити істотний дипломатичний тиск на уряд Біньяміна Нетаньягу, домагаючись повного мораторію на будівництво нових поселень. У підсумку Ізраїль погодився лише на часткову, десятимісячну паузу у зведенні житла на території Західного берега, яка не поширювалася на Східний Єрусалим. Для палестинського керівництва цей крок видався недостатнім та надто обмеженим, що ускладнило можливість повноцінного повернення до переговорного треку [47, с. 18-19].

Спроба активізувати діалог восени 2009 року на саміті в Нью-Йорку, де Обама за участі Гіллари Клінтон і Джорджа Мітчелла намагався зрушити позиції Нетаньягу та Махмуда Аббаса, також не принесла проривних результатів. Глибинні дисбаланси сили, триваюча блокада Сектора Гази й невизначеність щодо статусу Єрусалима паралізували будь-які можливості для компромісу, попри високу дипломатичну активність Вашингтона [47, с.27].

Подальші ініціативи - переговори 2009-2010 та 2013-2014 років - за оцінками дослідників, наштовхнулися на ту саму системну проблему: небажання ізраїльського керівництва припинити фактичне розширення поселенської інфраструктури та небажання Сполучених Штатів застосувати серйозні політичні важелі впливу. Попри те що адміністрація Обама усвідомлювала ризики збереження статус-кво, який загрожував еволюцією до «однієї держави або постійної окупації», вона не наважилася переглянути засадничі параметри американсько-ізраїльської безпекової співпраці [30, с. 12]. Унаслідок цього політика Обама часто характеризується як проміжна: між традиційною, відчутно проізраїльською орієнтацією Вашингтона та прагненням сформувати більш збалансовану, нейтральну модель посередництва. З одного боку, адміністрація демонструвала прихильність до двохдержавного рішення та відкрито критикувала ізраїльські поселення, а з іншого - підтримувала безпрецедентно

високий рівень військово-безпекової допомоги, тим самим зменшуючи для Ізраїлю потенційні ризики непоступливості.

Концепція «мирного бачення» Обама базувалася на ідеї взаємовигідного врегулювання, де компроміс мав би задовольнити обидві сторони без необхідності змінювати фундаментальний баланс сил. Така логіка передбачала роль США як «чесного посередника», здатного координувати та стимулювати переговорний процес. Проте небажання серйозно коригувати стратегічні параметри партнерства з Ізраїлем - особливо в оборонній сфері - фактично звужувало можливості для впровадження нових підходів чи реальних інновацій у процесі врегулювання. У результаті дипломатична стратегія Обама залишилася обмеженою рамками, які значною мірою визначалися довготривалими союзницькими зобов'язаннями США перед Ізраїлем.

Для палестинського керівництва політика адміністрації Барака Обама стала джерелом водночас і певних сподівань, і суттєвого розчарування. Попри високі очікування, пов'язані з приходом Обама у Білий дім, мирний процес так і не зазнав ані якісного посилення, ані реанімації, що призвело до вироблення ОВП/ПНА альтернативної стратегії - так званої «інтернаціоналізації». Її суть полягала в тому, що палестинська сторона дедалі активніше шукала визнання та підтримку через ООН і інші міжнародні майданчики, розглядаючи їх як компенсаторний механізм до упередженого, на її думку, американського посередництва. Однак здобуття статусу держави-спостерігача ООН і хвиля двосторонніх визнань не привели до зміни ситуації на місцях: ізраїльська окупація продовжувалася, а провідні держави не виявили готовності переходити від символічної підтримки до застосування реальних санкційних чи примусових заходів [37, с. 44-45].

Лише наприкінці другого президентського терміну Обама здійснив найбільш промовистий крок у цьому напрямку - Сполучені Штати утрималися під час голосування Радбезу ООН щодо резолюції 2334 (2016 р.), яка підтвердила незаконність ізраїльських поселень та закликала до припинення їхнього

розширення. У сучасних дослідженнях цей жест трактується як помітний відхід від традиційної лінії Вашингтона, що десятиліттями блокував подібні рішення. Водночас підкреслюється, що відмова від вето не супроводжувалася жодним реальним механізмом тиску чи забезпечення виконання резолюції, а тому швидко була нівельована наступною адміністрацією. У цьому простежується типова логіка Обама -потужний нормативний сигнал без достатньої політичної готовності підкріпити його трансформацією інструментів чи умов співпраці зі стороною, на адресу якої сформульовано критику [18].

Попри певне охолодження відносин між Білим домом та урядом Нетаньягу, фундаментальні принципи політики США за Обама залишалися незмінними: пріоритет безпеки Ізраїлю, підтримка двохдержавного рішення на основі переговорів, небажання радикально змінювати багаторівневу архітектуру союзницьких відносин та фактичне прийняття поступового звуження перспективи незалежної палестинської держави. Динаміка мирного процесу після 1993 року демонструє, що спроби оживити переговори у 2009-2010 та 2013-2014 роках не лише не призупинили поселенську експансію, а й де-факто закріпили новий «нормальний стан» - тривалу стагнацію без формального краху переговорів, але й без надії на їхнє конструктивне відновлення [30, с. 12].

Отже, можна охарактеризувати як спробу поєднати декларативну відданість двохдержавному рішення та критику поселенської діяльності з обмеженою готовністю використовувати «жорсткі» інструменти тиску на Ізраїль. Такий підхід виявив вразливість класичної моделі американського посередництва, яка не здатна ефективно працювати в умовах структурної асиметрії між сторонами конфлікту. У підсумку збереглася безумовна безпекова підтримка Ізраїлю, не вдалося подолати недовіру палестинського керівництва до Вашингтона, і не було створено умов для необоротних інституційних змін. У науковому дискурсі цей період дедалі частіше описують як «втрачене вікно можливостей», що показало межі американського впливу в ролі миротворця та

стало відправною точкою для більш односторонніх і конфронтаційних рішень наступних адміністрацій.

2.2. Політика адміністрації Дональда Трампа

Політика адміністрації Дональда Трампа щодо ізраїльсько-палестинського врегулювання стала одним із найрізкіших перегортань зовнішньополітичного курсу США за останні десятиліття. Незважаючи на те, що базовим пріоритетом залишалися гарантії безпеки Ізраїлю та стримування регіональних суперників - передусім Ірану -сам стиль ухвалення рішень та логіка дій Білого дому різко змінилися. Дослідники зазначають, що за Трампа Вашингтон фактично відійшов від традиційної ролі арбітра й посередника, дедалі відвертіше стаючи на позиції ізраїльського уряду та вписуючи близькосхідну політику у рамку транзакційного підходу «America First». В ізраїльсько-палестинському контексті це створило поле, де адміністрація намагалася одночасно враховувати очікування внутрішніх консервативних груп, інтереси проізраїльського лобі та стратегічну координацію з монархіями Перської затоки.

Після приходу Трампа до влади відбулося різке загострення відносин США з низкою близькосхідних акторів, особливо після того, як у травні 2018 року Вашингтон оголосив про односторонній вихід із Спільного всеосяжного плану дій щодо іранської ядерної програми. Цей крок суттєво підірвав архітектуру стримування, яку попередні адміністрації формували роками. Додатковим подразником стали антимусульманські сигнали, що надходили як із риторики Білого дому, так і з конкретних рішень - зокрема, указів про заборону в'їзду громадянам кількох мусульманських країн. Такий курс створював серйозні виклики американській дипломатії загалом і фактично нівелював ті здобутки публічної дипломатії США на Близькому Сході, які формувалися протягом десятиліть [66].

Для адміністрації Трампа питання Близького Сходу стали одними з найнагальніших і поділялися на два великі блоки -військовий і політичний.

Президент наполягав на необхідності припинити, як він висловлювався, «непотрібні війни» та повернути американських військових додому. Він очікував, що в цьому його підтримають ключові представники силового блоку - міністр оборони Джеймс Меттіс, радник із національної безпеки Герберт Макмастер (який зайняв місце Майкла Флінна), та голова адміністрації Білого дому Джон Келлі (призначений після відставки Райнса Прібуса). Трамп високо цінував авторитет військових, розглядаючи їх як стабілізуючу силу в управлінні. Саме вони - разом із держсекретарем Рексом Тіллерсоном - утворювали так звану «команду важковаговиків», яка, на думку аналітиків, нерідко стримувала найризикованіші імпульси президента та забезпечувала певну зваженість зовнішньої політики.

У військовій сфері Трамп отримував відносно менше критики. До кінця 2017 року завдяки зусиллям міжнародної коаліції під проводом США осередки самопроголошеної «Ісламської держави» в Іраку фактично перестали існувати. Адміністрація надала місцевим командувачам ширші повноваження та додаткові ресурси, що прискорило завершення антитерористичних операцій, розпочатих попередниками. Водночас із лютого 2018 року розпочалося поетапне скорочення американської присутності, однак враховуючи нестабільність Іраку та Сирії, а також негативні наслідки швидкого виведення військ адміністрацією Барака Обами, у країні залишалося близько 5 тис. американських військових до 2020 року [34, с. 141].

Політичний блок рішень Трампа мав як символічне, так і правове значення. Визнання Єрусалима столицею Ізраїлю та перенесення туди посольства США, закриття представництва Організації визволення Палестини у Вашингтоні, припинення фінансування UNRWA, різке скорочення допомоги палестинським інституціям та фактичне зняття критики щодо ізраїльської політики поселень стали сигналами кардинального перегляду попереднього міжнародного консенсусу. Ці кроки сприймалися як демонтаж ключових елементів формули двохдержавного рішення, яке США та ЄС підтримували протягом десятиліть.

Уже у 2017-2018 роках стратегія Трампа системно витісняла палестинське питання на периферію регіональної безпекової архітектури, вибудовуючи новий трикутник «США -Ізраїль -арабські монархії», у якому палестинський фактор дедалі більше маргіналізувався [78, с. 2090-2098].

Кульмінацією близькосхідної політики адміністрації Дональда Трампа стала презентація у січні 2020 року плану «Peace to Prosperity: A Vision to Improve the Lives of the Palestinian and Israeli People», який у публічному та академічному дискурсі отримав назву «угода століття». У багатьох наукових працях цей документ розглядається як спроба легалізувати де-факто односторонню модель під ізраїльським контролем, залишивши палестинцям лише обмежені ознаки умовної «державності». Запропонована Трампом схема передбачала створення демілітаризованої та територіально фрагментованої палестинської «держави», одночасно визнаючи за Ізраїлем суверенітет приблизно над 30 % Західного берега, включно з більшістю ізраїльських поселень. Столицю ж палестинської сторони пропонувалося перенести до периферійних районів Східного Єрусалима - Абу Діс, Шуфату та Кафр-Акаба. Важливо, що політична частина плану передбачала низку жорстких передумов: від повної демілітаризації та боротьби з корупцією до зобов'язання відмовитися від представлення інтересів Палестини в міжнародно-правових інституціях, включно зі зверненнями до Міжнародного кримінального суду проти Ізраїлю чи США [23].

Хоча у 2020 році Білий дім наполегливо просував цей план як «реалістичну» платформу для миру, вже незабаром, у зв'язку з початком пандемії COVID-19, аналітики почали висловлювати побоювання, що глобальна дестабілізація лише поглибить і без того напружену ситуацію в регіоні. Водночас економічна частина плану - інвестиційний пакет понад 50 млрд доларів - розглядалася експертами як інструмент так званого «економічного миру», покликаний компенсувати політичну асиметрію між сторонами та створити враження рівноцінних вигод. Такий підхід добре вписувався у ширшу логіку політики Трампа: пропозиція масштабних економічних стимулів і безпекових

гарантій лояльним державам в обмін на прийняття американського бачення регіонального порядку, у центрі якого безумовно перебував Ізраїль.

Однак у жовтні 2023 року масштабна атака ХАМАС на Ізраїль, яка призвела до численних жертв, фактично поставила хрест на всій конструкції «угоди століття» та подальших нормалізаційних процесах [46]. Низка дослідників розглядає ескалацію не лише як ініціативу ХАМАС, а як спробу Ірану та Росії запобігти подальшому зближенню між Ізраїлем та арабськими країнами, передусім Саудівською Аравією [57]. Жорстка військова відповідь Ізраїлю викликала хвилю обурення в арабо-мусульманському світі, причому критика поширилася і на США, яких звинувачували в «байдужості» до страждань палестинців через незмінну підтримку Ізраїлю [53].

Попри це, Вашингтон не змінив ключового вектора і продовжив активно підтримувати свого головного близькосхідного союзника. З жовтня 2023 року адміністрація Джо Байдена передала Ізраїлю понад 100 пакетів військової допомоги - від боєприпасів та високоточних ракет до авіабомб та стрілецької зброї. У квітні 2024 року Байден розглядав додаткові поставки на суму 18 млрд доларів, включно з 50 винищувачами F-15 [57]. Трактування цих кроків свідчить про жорсткіший і менш компромісний характер сучасної американської політики в регіоні. Особливо яскраво це проявилось після безпрецедентного масованого ракетного удару Ірану по території Ізраїлю 13 квітня 2024 року, який справив ефект «точки неповернення» у регіональній ескалації. Міжнародна реакція була негайною: США, Велика Британія, Франція та низка інших країн долучилися до перехоплення ракет, збивши їх у повітрі ще до ураження цілей [11, с. 76].

Повернення Дональда Трампа до Білого дому у 2025 році означало не просто зміну керівництва, а якісне переозначення ролі США у врегулюванні ізраїльсько-палестинського конфлікту. Якщо у 2024 році Трамп як кандидат окреслював лише загальні орієнтири - «швидко завершити війну», зберігаючи жорстку підтримку Ізраїлю, але водночас попереджаючи про загрозу його дипломатичної ізоляції - то після вступу на посаду у 2025 році він перетворив ці

гасла на серію односторонніх та багатосторонніх ініціатив. Ще у березні 2024 року Трамп заявляв, що на місці ізраїльського керівництва діяв би «не менш жорстко» у відповідь на події 7 жовтня, але водночас підкреслював, що затяжна війна для Ізраїлю є стратегічно небезпечною і може призвести до майже повної втрати підтримки на міжнародній арені [72].

Першою масштабною ініціативою, оголошеною у межах другої каденції Дональда Трампа, став презентований 4 лютого 2025 року проєкт, який у медіа та експертних колах швидко отримав назву 2025 Donald Trump Gaza Strip takeover proposal. Його сутність полягала у пропозиції фактичного переходу Смуги Гази під контроль Сполучених Штатів та одночасного переселення з неї палестинського населення. Під час спільної пресконференції з Біньяміном Нетаньягу Трамп заявив, що США готові «взяти Газу у власність» і перетворити її на «Рив'єру Близького Сходу», тоді як понад два мільйони палестинців, на його думку, мали б бути розміщені в інших країнах регіону. У цій логіці «демілітаризація» та «розмінування» території подавалися не стільки як елементи політичного врегулювання, скільки як передумови масштабного девелоперського проєкту.

Первинна версія плану передбачала розчищення понад 50 млн тонн руйнувань та нерозірваних боєприпасів, а також формування шести спеціальних «безпечних громад» для палестинців за межами анклаву. Міжнародні правники й низка гуманітарних організацій одразу охарактеризували запропоноване виселення як порушення міжнародної заборони на примусове переміщення цивільного населення, вбачаючи в цьому ризик етнічної чистки.

У серпні-вересні 2025 року до ЗМІ потрапив 38-сторінковий проєкт Gaza Reconstitution, Economic Acceleration and Transformation (GREAT) Trust -фонду, який мав взяти на себе керування Газою після роззброєння ХАМАС. Документ описував поступовий перехід від початкового американо-ізраїльського управління до багатосторонньої моделі опіки, в межах якої Ізраїль зберігав би

«загальні безпекові права», а Сполучені Штати виконували роль провідного інвестора та координатора.

Під впливом різкої міжнародної критики, сумнівів союзників щодо життєздатності прямого американського контролю над Газою та внутрішньої полеміки у США, Білий дім улітку-осені 2025 року поступово відмовився від концепції одностороннього «takeover», переорієнтувавшись на розробку Gaza peace plan -комплексної схеми припинення війни та організації поствоєнного порядку.

Кульмінацією цих зусиль стало оголошення 29 вересня 2025 року Трампом і Нетаньягу у Білому домі про узгодження 20-/21-пунктового плану. Основні його положення включали:

1. Негайне припинення бойових дій та звільнення заручників упродовж 72 годин;
2. Пропорційне звільнення палестинських ув'язнених, зокрема 250 осіб, засуджених до довічного ув'язнення, а також приблизно 1 700 затриманих після 7 жовтня 2023 року;
3. Поетапне відведення ізраїльських військ до так званої «жовтої лінії»;
4. Демілітаризацію гази та повну ліквідацію наступального потенціалу хамас;
5. Створення тимчасової адміністрації гази під контролем board of peace -ради миру, яку мав очолити сам трамп, із залученням представників західних та арабських держав [24].

У підсумку постає певний парадокс: політик, якого часто характеризують як імпульсивного, непередбачуваного та схильного до експромтів, продемонстрував очевидну послідовність у реалізації власних передвиборчих декларацій. У низці випадків, Трамп, запропонував рішення, які суттєво відрізнялися від підходів попередніх адміністрацій і вписувалися у його стратегічне бачення перегляду основ американської політики на Близькому Сході.

Контраст із більш стриманим і раціонально виваженим стилем Барака Обама (помірно високий рівень «поступливості», «сумлінності» та збалансованої «екстраверсії») у цьому контексті став особливо помітним. Рішучість та демонстративна жорсткість Дональда Трампа (високий рівень «екстраверсії» зі схильністю до надмірної активності) значною мірою резонували з манерою Джорджа В. Буша -ще одного президента, за часів якого США перейшли до масштабної глобальної боротьби з тероризмом і згодом так само різко її завершили. Як зауважують дослідники, саме ці особистісні риси багато в чому визначили характер рішень Трампа у близькосхідному контексті [17, с. 310].

Отже, зовнішньополітична лінія адміністрації Дональда Трампа щодо ізраїльсько-палестинського конфлікту постає як спроба радикально переокреслити роль США у регіоні, перенісши акцент із традиційної логіки посередництва на модель максимальної підтримки Ізраїлю та транзакційного підходу до арабських партнерів. Поєднання жорстких односторонніх рішень, таких як визнання Єрусалима столицею Ізраїлю чи припинення фінансування палестинських інституцій, із масштабними проєктами на кшталт плану «Peace to Prosperity» або ініціатив поствоєнного врегулювання Гази, створило нову рамку американської присутності на Близькому Сході, у якій політичні, безпекові та економічні інструменти були підпорядковані стратегічній меті -зміцненню ізраїльських позицій у регіоні. Незважаючи на численні критичні оцінки, суперечливість окремих кроків і значні ризики їх сумісності з міжнародним правом, політика Трампа виявилася внутрішньо послідовною та відображала його прагнення трансформувати не лише параметри врегулювання конфлікту, а й самі засади американського лідерства на Близькому Сході. У цьому сенсі вона стала однією з найбільш контрастних та дискусійних моделей, що продовжує впливати на регіональну динаміку і формувати контекст для дій наступних адміністрацій.

2.3. Політика адміністрації Джо Байдена

На момент приходу адміністрації Джо Байдена у Білий дім регіон Близького Сходу демонстрував значно зрушену конфігурацію сил: позиції головних конкурентів Вашингтона відчутно посилювалися, тоді як традиційні союзники США дедалі частіше віддавали перевагу більш автономному курсу, орієнтованому на власні стратегічні інтереси [10, с. 255-256]. У своїй президентській кампанії 2020 року Байден особливо наголошував на необхідності докорінного перегляду підходів попередньої адміністрації, зокрема у близькосхідному вимірі, де політика Дональда Трампа залишила неоднозначний спадок.

Стратегія Трампа базувалася на концепції «максимального тиску» на Іран, який був визначений як головна регіональна загроза. Спираючись на підтримку ключових партнерів - Ізраїлю та низки арабських монархій - адміністрація Трампа у травні 2018 року в односторонньому порядку відмовилася від участі у Спільному всеосяжному плані дій та суттєво розширила санкційний режим проти Тегерана. Паралельно Вашингтон здійснив кроки безпрецедентної підтримки Ізраїлю: визнав Єрусалим столицею держави та переніс туди американське посольство, схвалив суверенітет Ізраїлю над Голанськими висотами, фактично припинив політичний діалог із палестинською стороною та повністю заморозив фінансування її структур [25]. У межах підходу *realpolitik* Трамп також відмовився чинити тиск на арабські режими у питаннях прав людини та демократії, налагодивши тісну співпрацю з низкою авторитарних урядів, включно з Саудівською Аравією.

У цьому контексті Джо Байден прагнув продемонструвати принципово інший підхід. Ще як кандидат він заявляв про намір поставити права людини «в центр зовнішньої політики США» і різко критикував саудівське керівництво, закликаючи поводитися з ним «як з ізгоями, якими вони є» [32]. Серед головних претензій Байден називав убивство журналіста Джамаля Хашоггі 2 жовтня 2018 р., масштабні репресії та брутальну військову кампанію в Ємені [10, с. 256].

Реалізуючи стратегічну мету повернення Сполученим Штатам глобального лідерства, адміністрація Байдена почала активно оновлювати основні напрями зовнішньої політики, зокрема щодо тих регіонів, де зосереджено ключові виклики сучасного міжнародного середовища. Близький Схід, який упродовж останніх десятиліть переживає глибокі трансформації, закономірно опинився серед таких пріоритетних напрямів [21, с.147].

Однак політичний спадок Трампа сформував перед новим президентом цілу низку практичних завдань. По-перше, адміністрація Байдена мала усунути наслідки скорочення фінансування програм громадської та культурної дипломатії, оскільки Трамп значно урізав ресурси на освітні та віртуальні обміни між представниками арабських держав та Ізраїлю. Відновлення цих програм розглядалося як критично важливий інструмент зміцнення довіри та формування позитивного іміджу США. По-друге, Вашингтон повинен був посилити підтримку стратегічно важливих інформаційних каналів, таких як «Голос Америки», який відіграє суттєву роль у формуванні громадської думки в близькосхідному регіоні. У 2020 році адміністрація Трампа своїми діями суттєво підірвала легітимність цього мовлення, що потребувало оперативного усунення. По-третє, перед новою адміністрацією стояло завдання відновити ефективне використання всього спектра інструментів публічної дипломатії США. Надмірна та часто некоректна активність Трампа у соціальних мережах, особливо у Twitter, створювала численні ризики для сприйняття американської політики в регіоні, зокрема у контексті заяв щодо Ірану. Саме тому команда Байдена мала забезпечити стриману, послідовну й професійну комунікацію, спираючись на експертні поради фахівців із публічної дипломатії та медіа [67].

Загалом війна в Газі стала для адміністрації Джо Байдена надзвичайно серйозним випробуванням, яке поставило під питання низку зовнішньополітичних здобутків США у близькосхідному регіоні. Конфлікт завдав удару по поступальному, хоч і складному процесу зближення між провідними арабськими державами та Ізраїлем. До кінця 2023 року багато хто

очікував на фіналізацію історичної нормалізації відносин між Ізраїлем і Саудівською Аравією - державою, яка має ключове значення не лише в арабському, але й у ширшому ісламському світі. У вересні 2023 року на саміті «Великої двадцятки» у Нью-Делі було погоджено проєкт міжнародного економічного коридору Індія - Близький Схід - Європа, який розглядався як серйозна геоекономічна альтернатива китайській ініціативі «Один пояс, один шлях». На тлі цих інтеграційних тенденцій формувався новий безпековий ландшафт, імпульсом до якого стали Угоди Авраама 2020 року. США поступово відновлювали своє лідерство у регіоні, однак раптова та безпрецедентна атака ХАМАС на Ізраїль фактично заморозила цей процес і повернула ситуацію до точки високої напруги [20, с. 59].

Ізраїль має особливе значення в американській зовнішній політиці. Протягом понад 75 років він залишається головним стратегічним партнером США на Близькому Сході, а партнерство з ним - одним із фундаментальних елементів регіональної політики Вашингтона. Сам факт масованої атаки на Ізраїль одразу вивів питання безпеки цієї держави на перший план у зовнішньополітичному порядку денному адміністрації Байдена. Група провідних експертів Вашингтонського інституту близькосхідної політики у своїй заяві підкреслила, що теракт 7 жовтня став «поворотним моментом для політики США», і наголосила, що Близький Схід вимагатиме «послідовної уваги та фокусування». Як зазначалося в документі, ця криза є довготривалою та комплексною, оскільки зачіпає всі виміри національної сили Сполучених Штатів - дипломатичний, військовий, економічний та ідеологічний. Також попереджалося, що успіх не буде швидким, а стратегія має бути скоригована таким чином, аби уникнути повторення помилок минулого і запобігти новим. З огляду на це було наголошено на критичній важливості досягнення фундаментальних цілей США - забезпечення безпеки Ізраїлю, просування арабо-ізраїльського порозуміння та стабілізації регіону [38].

Реакція адміністрації Джо Байдена на напад ХАМАС проявилася у трьох вимірах: миттєва відповідь на атаку, формування стратегії подолання ключових викликів, що виникли у ході конфлікту, та визначення довгострокових підходів до США політики в регіоні загалом. Як сам президент, так і його команда відреагували оперативно й рішуче. Байден продемонстрував непохитність підтримки Ізраїлю в перших емоційних зверненнях до нації та міжнародної спільноти, а також ініціював перекидання до регіону двох авіаносних ударних груп. До цього додався масштабний пакет фінансової допомоги, покликаний забезпечити Ізраїль усім необхідним для оборони. Президент Байден і міністр оборони Ллойд Остін окремо застерегли Іран і його головну проксі-силу - Хезболлу - від намірів вступити у війну, що мало критично важливе значення у перші дні після атаки, коли Ізраїль оговтувався від шоку подій 7 жовтня [61].

Кульмінацією політичної підтримки став візит Джо Байдена до Ізраїлю 18 жовтня 2023 р., який він здійснив у супроводі державного секретаря та міністра оборони. Цей візит не лише засвідчив тверду позицію США, але й фактично допоміг запобігти негайній ескалації з боку Хезболли. У промові в Тель-Авіві Байден виокремив низку принципових моментів, які відрізняли його позицію від підходів ізраїльського політичного керівництва. Президент наголосив, що ХАМАС не можна ототожнювати з палестинським народом, і підкреслив, що організація використовує цивільне населення Гази як живий щит для прикриття своїх командних пунктів, складів зброї та тунельної інфраструктури. Особливо значущим було те, що Байден прямо заявив про необхідність забезпечення мирного та безпечного життя для обох народів - і ізраїльтян, і палестинців - наголосивши, що створення незалежної палестинської держави є інтегральною складовою цього бачення. Завершуючи промову, він підкреслив: «Ми маємо працювати над ще більшою інтеграцією Ізраїлю з його сусідами. Ці атаки лише зміцнили мою рішучість і бажання, щоб це стало реальністю» [63].

Формуючи контури свого зовнішньополітичного курсу в умовах тривалої та невизначеної за результатами військової операції Ізраїлю в Газі, адміністрація

Джо Байдена зіткнулася з низкою викликів, які вимагали негайних, але водночас стратегічно виважених рішень. Відсутність у ізраїльського керівництва чіткої концепції завершення війни, невизначеність майбутнього Гази та непередбачувані наслідки для всього регіону створювали для Вашингтона складне багатовимірне середовище. Першочерговим завданням для США стало забезпечення стабільності та безпеки своїх ключових партнерів у арабському світі -насамперед Єгипту й Йорданії, які традиційно відіграють роль опорних стовпів регіональної архітектури безпеки. Адміністрації Байдена довелося шукати відповіді й на широкий резонанс критики, що охопив арабські та мусульманські країни, низку європейських держав та навіть певну частину американського суспільства. Не менш складним стало завдання недопущення формування консолідованого антиізраїльського фронту на основі ключових проксі-груп Ірану - ліванської Хезболли, єменських хуситів, ХАМАС, Палестинського ісламського джихаду та сирійського режиму Башара Асада [20, с. 61].

У промові під час прес-конференції з прем'єр-міністром Австралії Ентоні Албанезом 25 жовтня президент Байден окреслив фундаментальну тезу свого бачення: «повернення до статусу кво, який існував до 6 жовтня 2023 року, не буде». Це означало, що США не розглядають можливість відновлення тієї моделі, яка, на їхню думку, дозволила ХАМАСу здійснити атаку. Президент наголосив, що майбутня архітектура регіону передбачає гарантії того, що ХАМАС не зможе й надалі тероризувати Ізраїль чи використовувати цивільне населення Гази як живий щит. Байден також підкреслив необхідність формування повоєнного бачення, яке включає створення незалежної Палестинської держави як єдино реалістичної політичної перспективи для забезпечення гідного й безпечного життя обох народів. Зокрема, він зазначив, що в ході переговорів із лідерами сусідніх арабських країн помітною є їхня зацікавленість у формуванні більш інтегрованого регіону та готовність сприяти його політичній трансформації. На

переконання Байдена, прагнення палестинського народу мають стати невід'ємним елементом цього майбутнього [62].

Ці заяви віддзеркалюють ключову ідею, яка простежується у виступах і публічних інтерв'ю американського президента: двостанове вирішення конфлікту є центральною віссю бачення адміністрації Байдена як щодо майбутнього Гази, так і щодо загальної моделі ізраїльсько-палестинського врегулювання. Проте в міру продовження воєнних дій і зростання кількості жертв серед мирного населення проявилася дедалі виразніша розбіжність позицій між Вашингтоном і урядом Бін'яміна Нетаньягу. Байден дедалі частіше натякав на необхідність створення механізмів політичного переходу для Гази та реалізації права палестинців на самовизначення. Натомість Нетаньягу послідовно відкидав не лише ідею двох держав, але й будь-які сценарії, що могли б передбачати посилення ролі палестинської автономії. Особливо показовим став його виступ перед військовим керівництвом 14 грудня 2023 року, у якому він заявив, що пишається тим, що свого часу не допустив створення Палестинської держави. Угоди Осло прем'єр охарактеризував як «фатальну помилку» та стверджував, що вони нібито й спричинили появу «маленької палестинської держави в Газі». Він різко наголосив, що не дозволить повторити «помилку Осло» й відмовився від будь-якої моделі, яка могла б інституціоналізувати палестинське державотворення: «Я не дозволю, щоб Хамастан було замінено на Фатахстан...» [69].

Додатковий виклик для адміністрації Байдена становили глобальні реакції на масовані авіаудари Ізраїлю по Газі, що спричинили значні жертви серед цивільного населення. Масштаб протестів у різних країнах та критика на адресу ізраїльського керівництва створювали ризики для міжнародного іміджу США як традиційного союзника Ізраїлю. Ці настрої стали настільки відчутними, що під час зустрічі з донорами Демократичної партії Джо Байден висловив одну з найгостріших на той момент оцінок, застерігши уряд Нетаньягу, що «безладні бомбардування Гази» можуть призвести до втрати глобальної підтримки.

Президент США також піддав різкій критиці міністра національної безпеки Ізраїлю Ітамара Бен-Гвіра, назвавши його заяви та дії екстремістськими й такими, що суперечать руху до будь-якого політичного врегулювання. Байден прямо заявив, що Бен-Гвір фактично блокує будь-яку перспективу створення незалежної Палестинської держави [48].

У своїх заявах президент Джо Байден та його команда послідовно підкреслюють: Сполучені Штати не відступають від вимоги повного усунення ХАМАС як терористичної організації. Байден, характеризуючи її дії, ужив надзвичайно жорсткі формулювання, назвавши представників ХАМАС «звірями». Водночас адміністрація США намагається поєднати цю позицію з баченням політичного майбутнього палестинського народу. На переконання Байдена, створення незалежної Палестинської держави неможливе без модернізації та зміцнення Палестинської автономії, яка, за його словами, тривалий час страждала від неефективного управління та внутрішньої деградації інституцій. Він наголосив, що палестинська адміністрація має пройти фактичне «оновлення» та відроджені реформи, які б дозволили їй стати дієздатним політичним суб'єктом [80].

Це бачення суттєво контрастує з багаторічною політикою прем'єр-міністра Біньяміна Нетаньягу щодо палестинської автономії. Ізраїльський лідер послідовно працював над її послабленням, намагаючись показати, що вона не є й не може бути надійною основою для майбутньої Палестинської держави. Фактична мета такої політики полягала у дискредитації палестинських інституцій та зведенні нанівець їхньої адміністративної спроможності.

Подальша ескалація у регіонах, що межують з Ізраїлем і Палестиною, зокрема зростання напруги в акваторії Червоного моря та районі Аденської протоки на початку 2024 року, змусила Вашингтон різко активізувати дипломатичні зусилля, спрямовані на недопущення регіонального «розростання» конфлікту. У січні 2024 року держсекретар США Ентоні Блінкен здійснив уже четверте з початку війни масштабне дипломатичне турне Близьким Сходом,

відвідавши Туреччину, Йорданію, Катар, ОАЕ, Саудівську Аравію, Єгипет та Ізраїль. У центрі його переговорів із лідерами цих держав перебували два ключові питання: стримування подальшої ескалації та пошук шляхів стабілізації ситуації у секторі Гази. Розпочинаючи поїздку, Блінкен наголосив, що регіон переживає «момент надзвичайної напруги», а конфлікт може «дати метастази», спричинивши нові кризи та людські страждання [31].

Представники США чітко донесли позицію Вашингтона: Сполучені Штати рішуче виступають проти будь-яких планів із насильницького переміщення палестинців із Гази чи Західного берега -і з боку радикальної частини ізраїльського уряду, і з боку зовнішніх акторів. У консультаціях з арабськими державами активно обговорювалися питання майбутнього післявоєнної Гази, можливості створення тимчасових адміністративних механізмів та роль регіональних партнерів у її відновленні.

На щорічному саміті в Давосі 16 січня 2024 року радник з національної безпеки Джейк Салліван та держсекретар Ентоні Блінкен ще раз наголосили: будь-який прорив у нормалізації відносин між Ізраїлем і Саудівською Аравією можливий лише за наявності реальної політичної перспективи для палестинців і чітких кроків у напрямку створення їхньої державності [49]. У такий спосіб адміністрація Байдена продемонструвала, що регіональна інтеграція та довгострокова безпека на Близькому Сході нерозривні від питання палестинського самовизначення.

Отже, політика адміністрації Джо Байдена щодо ізраїльсько-палестинського конфлікту та регіональної безпеки на Близькому Сході постає як складна спроба поєднати жорстку підтримку стратегічного союзника -Ізраїлю -із прагненням зберегти мінімальний баланс довіри з арабськими державами та не допустити масштабної ескалації. З одного боку, Байден послідовно наполягає на ліквідації ХАМАС як терористичної структури та підтримує оборонні дії Ізраїлю. З іншого - адміністрація чітко артикулює необхідність політичних передумов для створення незалежної Палестинської держави, реформування

Палестинської автономії та запобігання крокам, які можуть спричинити гуманітарну катастрофу або регіональну війну. Війна у Газі оголила суттєві розбіжності між підходами Вашингтона та уряду Б. Нетаньягу, особливо щодо майбутнього Гази, моделі повоєнного врядування та перспектив палестинського самовизначення. Паралельно США змушені реагувати на різке зростання нестабільності у суміжних з Ізраїлем регіонах, активність іранських проксі-сил та критику міжнародної спільноти щодо гуманітарної ситуації. Саме тому адміністрація Байдена поєднує активну дипломатію, запобігання ескалації, підтримку арабських партнерів та просування ідеї двостатєвого врегулювання як єдиної моделі, здатної забезпечити тривалий мир. У своїх публічних виступах президент та його команда наголошують: майбутнє Близького Сходу неможливо уявити без політичних гарантій для палестинців і водночас без забезпечення безпеки Ізраїлю. Так вибудовується стратегічна рамка, що визначатиме політику США на регіональному напрямі в найближчі роки.

2.4. Реакція ізраїльських, палестинських і міжнародних акторів на дії США

Вирішення арабо-ізраїльського протистояння та палестинського питання на Близькому Сході, що сформувалося ще у XX ст., стало тим історичним тягарем, з яким політичні еліти XXI ст. так і не впоралися. Незважаючи на тривалу увагу міжнародної спільноти, численні резолюції Ради Безпеки ООН, посередницькі зусилля провідних держав і дипломатичних місій, регіон продовжує залишатися одним із найнапруженіших вузлів глобальної політики. Будь-які спроби виробити компромісні формули мирного врегулювання зрештою переходили у чергові витки збройного протистояння, тоді як періоди відносної стабільності неминуче змінювалися хвилями ескалації у відносинах між арабськими державами та ізраїльськими збройними силами. Системна та багаторівнева підтримка Ізраїлю з боку Сполучених Штатів -одного з найвпливовіших міжнародних акторів -забезпечила йому перемоги у низці ключових збройних кампаній: Палестинській війні 1948-1949 рр., Синайській

операції 1956 р., Шестиденній війні 1967 р., Війні Судного дня 1973 р., а також у подальших конфліктах. Проте такі військові успіхи не призводили до зниження напруженості у регіоні; навпаки, вони створювали передумови для подальшої радикалізації й поглиблення структурних суперечностей. У контексті подій 2023 р. саме позиція США та їхніх союзників стала ключовою у стримуванні ширшої регіональної ескалації, не дозволивши Ірану, ліванській Хезболлі чи єменським хуситам перейти до прямого втручання. Водночас навіть обмеження конфлікту рамками локальної ескалації зовсім не гарантує довготривалого миру [22, с. 541].

Розгляд політики Сполучених Штатів щодо врегулювання ізраїльсько-палестинського конфлікту потребує врахування реакції всіх ключових залучених акторів -ізраїльського політичного класу та громадськості, палестинського керівництва й населення, а також широкої міжнародної спільноти, що впливає на конфігурацію регіональної безпеки й визначає легітимність американських ініціатив у глобальному вимірі.

Таблиця 2.4.

Реакція ізраїльських, палестинських і міжнародних акторів на дії США

Актор	Загальна характеристик а реакції	Ставлення до ролі США	Конкретні прояви / акценти
Ізраїльський правлячий істеблішмент (праві уряди, поселенський рух)	Загалом позитивна, опора на стратегічний союз із США	США сприймаються як головний гарант безпеки та ресурс легітимації односторонньо ї політики на	Схвалення «угоди століття» як документа, що закріплює контроль Ізраїлю над значною частиною

		окупованих територіях	Західного берега й посилює претензії на Єрусалим; підтримка максимально тісного зближення з адміністрацією Трампа
Ізраїльський безпековий істеблішмент і центристські сили	Амбівалентна, з елементами занепокоєння	Визнають важливість підтримки США, але побоюються втрати міжнародної легітимності	Оцінка надмірного зближення з Трампом як чинника, що підсилює критику з боку ЄС і правозахисних структур та ускладнює довгострокову дипломатичну позицію Ізраїлю
Ізраїльське громадянське суспільство (правозахисні НУО, ліберальна інтелігенція)	Критична й скептична	Сумніви щодо здатності США реально стримувати	Посилення критики під час війни 2023-2024 рр.; апеляція до

		надмірне застосування сили Ізраїлем	міжнародних правозахисних стандартів і документів, що фіксують системні порушення прав палестинців
Палестинське керівництво (ОВП/ПНА)	Глибоко критична, з недовірою до США як «чесного посередника»	США сприймаються як сторона, що де-факто підтримує ізраїльський контроль і маргіналізує палестинське питання	Відмова від участі в «угоді століття»; ставка на міжнародну ізоляцію американської позиції, звернення до ООН, ЄС і держав Глобального Півдня як альтернативних каналів підтримки
Палестинське суспільство, зокрема біженці	Переважно негативна, домінує недовіра	США асоціюються з підтримкою окупації та	Опитування BADIL фіксують, що більшість

		блокуванням реалізації права на самовизначенн я	респондентів вважає американську політику орієнтованою не на мир, а на збереження ізраїльського контролю; посилення апеляцій до правозахисної й деколоніальної риторики
Палестинський/міжнародн ий правозахисний дискурс	Виразно критичний, з деколоніальни м акцентом	США розглядаються як ключовий партнер, що забезпечує «прикриття» системи нерівності	Звіт Human Rights Watch «A Threshold Crossed» описує єдиний режим влади між Йорданом і Середземним морем як систему апартеїду й переслідування; документ використовуєть ся для критики

			не лише Ізраїлю, а й його західних союзників
Західні держави - традиційні союзники США	Подвійна реакція: солідарність із США та зростаюча критика	Частина еліт координує політику з Вашингтоном; інша частина шукає більш самостійну лінію	Збереження співпраці в безпеці й санкціях проти палестинських збройних груп, але водночас - посилення критики поселень, Гази та глухого кута «мирного процесу»
Держави, що визнають Палестину (Ірландія, Норвегія, Іспанія, Франція, Бельгія тощо)	Переважно критична й правозахисно орієнтована	США сприймаються як актор, що блокує правове вирішення; ці держави демонструють альтернативну рамку	Хвиля визнань Палестинської держави (2024-2025 рр.), поєднана з адресними санкціями проти ізраїльських посадовців і продукції з поселень;

			наголос на міжнародному гуманітарному праві та боротьбі з безкарністю
Китай, Росія та інші критичні до США актори	Системно критична	Використовують тему Палестини для підваження легітимності американського лідерства	Утримання під час голосування резолюцій щодо Гази; закиди США й союзникам у ігноруванні палестинських прав і «подвійних стандартах»; апеляція до мовлення про «міжнародний порядок на основі права»
Академічна та експертна спільнота (Middle East Scholar Barometer та ін.)	Переважно критична до нинішньої політики США	Політика США вважається такою, що послаблює перспективи миру та	Більшість опитаних фахівців оцінює курс адміністрації Байдена під час війни в Газі як

		шкодить іміджу США	такий, що підриває дводержавну рамку, ребрендить США як «сторону конфлікту», а не як посередника
--	--	-----------------------	---

Джерело: побудовано автором за [52;41;29;42]

Отже, реакції ізраїльських, палестинських та міжнародних акторів на кроки Сполучених Штатів демонструють не лише оцінку окремих рішень конкретних адміністрацій, а й віддзеркалюють глибинні зрушення у самому характері конфлікту та його сприйнятті. Для ізраїльського політичного істеблішменту Вашингтон і надалі виступає ключовим безпековим гарантом та дипломатичним «якорем», який легітимізує жорсткі підходи до забезпечення національної безпеки. Водночас для значної частини палестинського суспільства та політичних інституцій США дедалі чіткіше уособлюють підтримку структурної нерівності та збереження режиму, що блокує можливість ефективного використання багатосторонніх механізмів врегулювання.

РОЗДІЛ 3. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ МИРОТВОРЧОЇ ПОЛІТИКИ США

3.1. Досягнення та обмеження американської медіації

Упродовж історії людства конфлікти та пошук ефективних способів їхнього врегулювання залишалися одним із найскладніших викликів політичного розвитку. Уже в XX-XXI ст. тематика конфліктів переходить у сферу системного міждисциплінарного аналізу, привертаючи увагу політологів, юристів, соціологів і фахівців з державного управління. У світі сформувалася ціла мережа інституцій, що спеціалізуються на вивченні конфліктної динаміки: від Інституту досліджень миру у Франкфурті (Німеччина) та Уппсальського університету (Швеція) до Центру міжнародного розвитку й врегулювання конфліктів Мерілендського університету (США).

В сучасних умовах політичне врегулювання дедалі частіше інтерпретується крізь призму медіації -процесу, який хоч і має давні історичні корені, але у політичній науці все ще недостатньо осмислений. Незважаючи на те, що термін «медіація» має численні трактування, більшість із них окреслюють лише базові вимоги до її процедур та характеристик медіатора, обмежуючись правовим виміром. У ширшому розумінні медіація виходить далеко за рамки формальної процедури: це специфічна технологія переговорів, що спирається на комплекс навичок, методик і прийомів, покликаних перевести зіткнення інтересів у конструктивну комунікацію.

Американська модель медіації, яка сформувалася у середині XX ст., демонструє особливо високий рівень інституційної організованості. У США юридична система заохочує добровільне розв'язання суперечок до суду, а суддя має право призупинити розгляд справи й запропонувати сторонам звернутися до медіатора. У політичній, економічній та бізнес-сфері медіація стала невіддільним інструментом переговорних процесів, а її застосування -ознакою зрілості управлінських практик [15, с.51]. У широкому розумінні медіацію можна визначити як «процедуру примирення конфліктуючих сторін шляхом їхньої добровільної участі у переговорному процесі за присутності нейтральної третьої

особи -медіатора, який сприяє досягненню взаєморозуміння та виробленню рішень, прийнятних для всіх учасників». Політичний конфлікт, відповідно до «Політичного енциклопедичного словника», -це зіткнення соціально-політичних сил, що виникає у боротьбі за владу, зміну політичного статусу або за визначення напрямів розвитку суспільства [19, с. 27].

У наукових працях простежується консенсус: без активної участі Сполучених Штатів жоден із визначальних етапів ізраїльсько-палестинського «мирного процесу» не набув би завершеної форми. Водночас саме специфіка реалізації американської медіації істотно обмежила її ефективність. Дослідження, що реконструюють шлях від Мадридської конференції 1991 р. до сучасних дипломатичних ініціатив, наголошують на унікальній комбінації ресурсів, якими володіють США: безпекові гарантії Ізраїлю, фінансово-дипломатичний вплив на Палестинську автономію та домінування у ключових міжнародних інституціях. Саме завдяки такому «надлишку впливу» Вашингтон міг бути співархітектором Мадридської конференції, провідним посередником у підготовці Угод в Осло, модератором Кемп-Девідських домовленостей між Ізраїлем і Єгиптом, а згодом -рушійною силою «дорожньої карти» та створення Близькосхідного квартету (США - ЄС - ООН - Росія).

Досягнення Сполучених Штатів у сфері посередництва не обмежуються лише укладеними угодами чи підписаними протоколами -значущим є й те, що американська дипломатія зуміла створити своєрідну інституційну рамку, яка забезпечувала можливість регулярних переговорів, знижувала гостроту протистояння та на певних етапах стримувала регіон від масштабних циклів насильства [44, с. 10, 22, 54]. Однак парадокс цього впливу полягає в тому, що його надмірна концентрація перетворила США на головного архітектора самої структури переговорів. Це, своєю чергою, обмежувало потенціал нейтрального посередництва й фактично визначило межі американської дипломатії у врегулюванні конфлікту.

Починаючи з 2000-х років, до цього переліку додаються й нові елементи. Адміністрації Барака Обама та Джо Байдена неодноразово виступали каталізаторами тимчасових припинень вогню між Ізраїлем і ХАМАС, координуючи дії Єгипту та Катару і застосовуючи інструменти військової допомоги як засіб м'якого тиску на ізраїльський уряд [40, с. 24-26]. У низці робіт зазначається, що до позитивних моментів можна віднести і здатність США формувати ширший регіональний вимір безпеки: від історичних домовленостей у Кемп-Девіді до «угод Авраама», які, хоч і не розв'язали палестинського питання, істотно зменшили ймовірність масштабної міждержавної війни між Ізраїлем та арабськими країнами й тим самим розширили простір для американського стратегічного менеджменту [44, с. 46-47].

Водночас сучасна аналітика дедалі переконливіше демонструє фундаментальні вади цієї моделі посередництва. У центрі критики -структурна асиметрія, за якої США суміщають ролі найважливішого стратегічного союзника Ізраїлю та офіційного медіатора між ним і палестинською стороною. У комплексному дослідженні для Європейського парламенту Д. Леві та його колеги відзначають, що американська медіація фактично функціонує в логіці «керованого конфлікту», а не його рівноправного та справедливого розв'язання. Безпекові потреби Ізраїлю трактуються як незмінні й не підлягають перегляду, тоді як питання палестинських прав, суверенітету та державності дедалі частіше зводяться до технічних деталей або умовності, позбавленої реального політичного змісту.

У результаті формально задекларована стратегічна мета -побудова двох держав -у практичному вимірі дедалі більше розходила з емпіричною динамікою: розширенням ізраїльських поселень, поглибленням територіальної фрагментації палестинського простору та системним послабленням довіри до самої ідеї «мирного процесу» як механізму, здатного привнести реальні зміни [44, с.35, 60].

У сучасній теорії медіації принциповим є розрізнення між моделлю «чистого посередництва» (pure mediation), що ґрунтується на прагненні забезпечити паритет інтересів сторін, і моделлю «медіації сили» (power mediation), у межах якої посередник спирається на власні владні ресурси та нерівність сторін для просування певного політичного результату. На тлі цих теоретичних рамок порівняльний аналіз підходів адміністрацій Барака Обама та Дональда Трампа, здійснений А. Зіданом і К. Вілкоксоном, демонструє, що навіть у найсприятливіші періоди американська участь ніколи не виходила за межі моделі, де безпекові інтереси Ізраїлю функціонували як системоутворюючий пріоритет. Палестинську сторону розглядали не як рівноправного суб'єкта, а як сторону, яка має адаптуватися до вже визначених структурних параметрів переговорного поля [86, с.3-6, 19].

У добу президентства Дональда Трампа ця логіка набула максимально радикалізованої форми. «Угода століття», яку детально аналізують І. Фраїхат і Б. Езбіді, постає прикладом класичної «медіації сили», коли посередник не лише не усуває першопричини конфлікту, а фактично надає політичну та юридичну легітимність односторонній зміні статусу окупованих територій. Така модель, замість створювати умови для компромісного врегулювання, поглиблює асиметрію, посилює структурну залежність палестинської сторони та ще більше маргіналізує палестинське питання у глобальному дипломатичному дискурсі [36].

Адміністрація Джо Байдена здійснила часткову корекцію найбільш резонансних кроків своїх попередників: відновила фінансування UNRWA, риторично підтримала модель двох держав, неодноразово висловлювала критику щодо розширення ізраїльських поселень. Проте, як наголошує М. Гучко, ці кроки мають переважно символічний характер і не змінюють фундаментальної структури американської медіації: стратегічна підтримка Ізраїлю, особливо у військовій площині, залишається безпрецедентно масштабною, а перспектива

реальної палестинської державності дедалі більшою мірою переноситься у невизначений політичний горизонт [40, с. 24-27].

Суттєвим індикатором обмежень американської медіації є також спосіб, у який США використовують інституційні можливості Організації Об'єднаних Націй. Аналітичні огляди переконливо демонструють, що Вашингтон є незмінним лідером за кількістю застосованих вето на резолюції Ради Безпеки, спрямовані на осуд ізраїльської політики в окупованих палестинських територіях - від засудження поселенської діяльності до вимог припинення військових операцій у секторі Гази [44]. Така практика не лише блокує потенціал багатосторонньої медіації, а й системно підриває сприйняття США як неупередженого посередника в очах палестинського суспільства та значної частини міжнародної громадськості.

Показовим є те, що хвиля рішень держав Європи та Латинської Америки щодо визнання або підтвердження статусу Палестинської держави у 2023-2024 рр. стала, серед іншого, реакцією на фактичне «зависання» американської медіаційної моделі. У ситуації, коли США блокують юридичне оформлення палестинської суб'єктності на універсальному рівні, інші актори дедалі активніше намагаються врівноважити односторонній доміант Вашингтона, відновлюючи динаміку міжнародно-правої легітимації питання палестинської державності.

Таблиця 3.1.1.

Досягнення та обмеження американської медіації у врегулюванні
ізраїльсько-палестинського конфлікту

Аналітичний критерій	Досягнення США як посередника	Обмеження та критика американської медіації
Інституційний вплив	Запуск ключових переговорних форматів: Мадрид 1991, Осло, «дорожня карта», створення	Квартет де-факто маргіналізований; США фактично монополізували переговорний процес,

	Квартету (США-ЄС-ООН-РФ)	підриваючи багатосторонню дипломатію
Безпекова роль США	Забезпечення Ізраїлю гарантій безпеки, що дозволяло запускати переговори навіть у періоди нестабільності; участь у припиненні вогню у Газі (2012, 2014, 2021, 2023)	Одночасна роль союзника Ізраїлю та «посередника» створює глибокий структурний конфлікт інтересів; США не можуть бути сприйняті як нейтральна сторона
Здатність запобігати ескалації	У короткостроковій перспективі США ефективні у зниженні інтенсивності бойових дій і запуску гуманітарних пауз	Відсутність довгострокової стратегії врегулювання; миротворчі кроки носять ситуативний і реактивний характер, не усувають структурних причин конфлікту
Політико-дипломатичні інструменти	Просування угод між Ізраїлем та арабськими державами («угоди Авраама»), що знижують міждержавну напругу	Ці формати оминають палестинську сторону та поглиблюють її маргіналізацію, підриваючи переговорну логіку двох держав
Роль у гуманітарній політиці	Підтримка резолюцій ООН щодо гуманітарного доступу (2712, 2720) завдяки утриманню США від вето	Систематичне використання вето для блокування резолюцій щодо припинення вогню, засудження поселень та захисту цивільних; понад 45 вето по темі Ізраїлю й Палестини

Питання державності Палестини	Риторична підтримка ідеї «двох держав» у більшості адміністрацій США; спроби реформувати Палестинську автономію	Вето США у Раді Безпеки на заявку Палестини щодо повноправного членства в ООН (квітень 2024 р.); блокування міжнародного визнання
Сприйняття в регіоні	США залишаються ключовим актором, без участі якого не можливий жоден масштабний переговорний процес.	Ізраїльське суспільство сприймає США як стратегічну опору, тоді як палестинське - як упередженого актора; зростає рівень недовіри
Оцінка науковців і експертів	США здатні запускати нові формати та підтримувати контрольовану стабільність у регіоні	80% дослідників Близького Сходу оцінюють політику США як таку, що погіршує перспективи миру (дані Middle East Scholar Barometer)

Джерело: побудовано автором за [44;40;86]

Таблиця 3.1.2.

Досягнення та обмеження політики США у врегулюванні ізраїльсько-палестинського конфлікту (адміністрації Обама, Трампа та Байдена)

Адміністрація	Досягнення	Обмеження
Барак Обама (2009-2017)	- Підтримка рамки «двох держав» на рівні офіційного дискурсу та дипломатичних ініціатив. - Спроби «перезапуску» мирного	- Нездатність зупинити розширення поселенської діяльності та змінити структурну асиметрію між сторонами. - Домінування

	процесу (місія Дж. Керрі, робота в рамках Квартету). - Участь у припиненнях вогню між Ізраїлем і ХАМАС (через посередництво Єгипту та інших посередників). - Наприкінці каденції - допущення ухвалення резолюції РБ ООН 2334, яка підтвердила незаконність ізраїльських поселень.	логіки «безпека Ізраїлю насамперед» при слабкій інституційній підтримці палестинської державності. - Мирний процес зайшов у глухий кут, що посилює розчарування палестинського керівництва й суспільства.
Дональд Трамп (2017-2021)	- Укладання «угоди Авраама» (нормалізація відносин Ізраїлю з ОАЕ, Бахрейном, Марокко тощо), що знизило ризик великої міждержавної війни. - Консолідація проізраїльського політичного табору в США та регіоні. - Посилення стратегічного союзу США-Ізраїль, зокрема у сфері безпеки.	- «Угода століття» фактично легітимувала фрагментацію палестинських територій і закріпила односторонні ізраїльські кроки (Єрусалим, поселення). - Скорочення допомоги палестинцям (у т. ч. UNRWA), закриття представництва ОБП у Вашингтоні. - Відхід від ролі посередника в бік відверто проізраїльського актора; різке падіння довіри палестинців до США. - Маргіналізація багатосторонніх форматів (ООН, Квартет) на користь

		односторонніх і двосторонніх угод.
Джо Байден (з 2021 р.)	- Формальне повернення до парадигми «двох держав» та відновлення фінансування UNRWA. - Риторична критика поселенської експансії та спроби стримувати найбільш радикальні кроки ізраїльського уряду. - Участь у посередництві під час війни в Газі 2023-2024 рр.: підтримка гуманітарних резолюцій (2712, 2720), переговори щодо гуманітарних пауз. - Запровадження у 2024 р. санкцій проти частини екстремістських поселенців як прецедент індивідуальної відповідальності.	- Збереження масштабної військової підтримки Ізраїлю навіть на тлі масових жертв у Газі, що підриває образ «чесного посередника». - Вето США на резолюцію РБ ООН щодо повноправного членства Палестини, блокування юридичного оформлення її державності. - Санкції проти поселенців мали обмежений характер і не торкнулися структурних основ окупації; їх скасування наступною адміністрацією показало слабку інституціоналізацію змін. - За оцінками експертів, політика Байдена під час війни в Газі погіршила перспективи миру та міжнародний імідж США.

Отже, поступове наростання міжнародної критики, активізація альтернативних дипломатичних ініціатив і розширення кола держав, готових підтримати юридичне оформлення палестинської державності, свідчать про те, що легітимність традиційної американської моделі посередництва опинилася під тиском нових глобальних тенденцій. У цьому контексті обмеження США дедалі чіткіше виявляються не лише у сфері інструментів, а й у самій концептуальній

логіці їхньої участі, що вимагає перегляду, якщо Вашингтон прагне зберегти роль ключового, а не лише найпотужнішого посередника в цьому тривалому та багатовимірному конфлікті.

3.2. Політика США щодо створення Палестинської держави

Політика Сполучених Штатів щодо перспективи створення Палестинської держави у 2020-2025 рр. демонструє характерне поєднання декларативної прихильності до моделі «двох держав» із надзвичайно стриманою практикою, у якій пріоритет незмінно віддається питанням безпеки Ізраїлю, збереженню контролю над регіональною безпековою архітектурою та нейтралізації впливу конкурентних держав. Як зазначає Конгресова дослідницька служба, після атак 7 жовтня 2023 р. адміністрація Джо Байдена публічно підтвердила бачення «оновленої» Палестинської автономії на Західному березі й у Газі як потенційного носія майбутньої державності, однак ув'язала будь-яке просування у цьому напрямі з гарантіями ізраїльської безпеки та внутрішньою трансформацією інституцій Палестинської адміністрації [59, с. 2].

У підготовленому для Конгресу аналітичному звіті наголошується, що Білий дім розглядає формування палестинської держави не як одномоментний політичний акт, а як поетапний процес, який повинен починатися зі зміцнення адміністративних та безпекових структур, продовжуватися відновленням єдиного механізму управління Газою та Західним берегом і лише згодом переходити до переговорів щодо остаточного статусу [59, с. 9].

Важливою ознакою зміни тональності Вашингтона стала внутрішня дискусія в адміністрації Байдена щодо можливості «верхнього» -тобто попереднього, не пов'язаного з остаточною мирною угодою -визнання Палестинської держави. У лютому 2024 р. черговий звіт CRS зафіксував, що держсекретар Ентоні Блінкен доручив Державному департаменту опрацювати спектр варіантів реалізації дводержавного рішення, включно з тією моделлю, за

якої США визнають Палестину за умови забезпечення «надійних гарантій безпеки для Ізраїлю» [59, с. 8].

Американські медіа також повідомляли про проведення низки міжвідомчих консультацій щодо потенційно «креативних» форм такого визнання, які могли б бути синхронізовані з майбутньою угодою про нормалізацію відносин між Ізраїлем та Саудівською Аравією [29, с.7]. За такої логіки палестинська державність стає частиною ширшого пакета регіональних домовленостей, у якому США виступають координатором політичних та безпекових зобов'язань різних сторін.

Попри це, позиція Вашингтона щодо міжнародно-правових кроків у напрямі оформлення палестинської суб'єктності залишається надзвичайно стриманою. У квітні 2024 р. США застосували право вето в Раді Безпеки ООН щодо проєкту резолюції про прийняття Палестини до ООН як повноправного члена, попри підтримку цього рішення абсолютною більшістю держав-членів [74].

Уже в травні 2024 р. Генеральна Асамблея ухвалила резолюцію, у якій Палестина визнається державою, що «відповідає критеріям членства» й заслуговує на повторний розгляд заявки у Раді Безпеки. Незважаючи на широку міжнародну підтримку, Сполучені Штати проголосували проти, наполягаючи на тому, що державність має стати результатом прямих переговорів між сторонами конфлікту, а не наслідком односторонніх чи напівколективних кроків у багатосторонніх структурах. У численних звітах ООН і міжнародно-політичних оглядах наголошується на цій сутнісній подвійності: Вашингтон риторично утверджує необхідність дводержавного рішення, але одночасно перешкоджає юридичному закріпленню палестинського статусу в універсальній інституційній системі, залишаючи питання членства в ООН у площині політичної дискусії, а не правового поступу.

На тлі активізації європейських та глобальних дипломатичних ініціатив ця стриманість стає ще виразнішою. Як демонструє дослідження Emile Badarin,

після подій 7 жовтня 2023 р. питання колективного визнання Палестини повернулося на передній план зовнішньополітичних дебатів у низці держав Європи. Цей процес віддзеркалює спроби частини міжнародної спільноти компенсувати застій у переговорах шляхом «прискореної легітимації». На відміну від цього, США продовжують послуговуватися правом вето в Раді Безпеки, фактично зберігаючи монопольний контроль над процедурою міжнародно-правового оформлення палестинської державності [29, с.7]. Упродовж 2024-2025 рр. низка західних країн почала розглядати визнання Палестини не лише як символічний крок, а як інструмент тиску на Ізраїль та засіб оживлення дискусії про дводержавне рішення. Вашингтон, своєю чергою, неодноразово застерігав, що подібні «односторонні акти» можуть лише ускладнити дипломатичний процес та створити ілюзію прогресу там, де реальні механізми врегулювання залишаються заблокованими.

Характерно, що у Сполучених Штатах дискусія про можливе визнання Палестинської держави поступово перестає бути виключною прерогативою виконавчої влади. У 2025 р. сенатор Джефф Мерклі разом із групою співавторів представив резолюцію, яка формально підтверджує підтримку дводержавного вирішення й окреслює передумови, за яких Вашингтон міг би розглянути питання про визнання Палестини як інструмент відновлення мирного процесу. У документі наголошується на необхідності гарантій безпеки для Ізраїлю та реформ у системі палестинського врядування. Попри декларативний характер, резолюція відображає зростаюче усвідомлення в американському законодавчому корпусі, що відсутність політичної перспективи для палестинців може перетворити дводержавну формулу на суто риторичний шаблон, позбавлений практичного сенсу [71].

У підсумку політика США щодо формування Палестинської держави сьогодні характеризується комплексом трьох взаємопов'язаних тенденцій. Перша полягає у збереженні нормативної риторики про «життєздатну палестинську державу поряд із безпечним Ізраїлем», яка постійно відтворюється

в офіційних стратегіях національної безпеки та публічних заявах високопосадовців [59, с. 2]. Друга виявляється у використанні інструментів американської сили - від вето в Раді Безпеки ООН до умовності фінансової та дипломатичної підтримки Палестинської адміністрації - з метою контролю над темпами й напрямками державотворчого процесу. Третя пов'язана з наростанням зовнішнього та внутрішнього тиску: дедалі активніша позиція європейських партнерів, поширення глобальних ініціатив щодо колективного визнання, зміна громадської думки та поява нових конгресових ініціатив ставлять під питання сталість моделі, за якої США одночасно проголошують прихильність дводержавному вирішенню та блокують інституційні кроки, що могли б наблизити його міжнародно-правове оформлення [29, с. 7].

Отже, сучасний курс Сполучених Штатів щодо перспектив створення Палестинської держави формується на перетині декларативної прихильності дводержавному рішенню та прагматичної політики стримування будь-яких кроків, здатних випередити безпекові інтереси Ізраїлю або послабити роль Вашингтона як головного арбітра процесу. З одного боку, США послідовно відтворюють у своїй риториці тезу про «необхідність життєздатної палестинської державності», однак, з іншого - за допомогою права вето, умовності фінансової допомоги та дипломатичного впливу утримують інституційне оформлення палестинської державності у рамках, які залишаються під їхнім контролем.

Зростання міжнародних ініціатив щодо колективного визнання Палестини, активізація низки європейських столиць і поява дискусій у самому Конгресі США поступово висвітлюють суперечливість такого підходу та демонструють, що модель керованого затягування процесу вже не гарантує стратегічної стабільності. Ситуація дедалі виразніше вказує на дилему: чи зможе Вашингтон зберегти монопольну роль у визначенні параметрів майбутньої палестинської державності, чи ж зміна глобального контексту примусить США перейти від риторичного захисту дводержавного рішення до його реального політико-правового наповнення.

3.3. Політика США щодо ізраїльських поселень і окупованих територій

Протистояння між Ізраїлем і палестинцями давно вийшло за рамки регіонального конфлікту й перетворилося на одну з найскладніших і найтриваліших міжнародних проблем. Питання статусу палестинських біженців, їхніх базових прав та можливості повернення на історичні території залишаються центральними у цьому багаторівневому протистоянні, а роль США - як глобального актора з унікальними ресурсами впливу - суттєво визначає напрям його розвитку. Протягом десятиліть Вашингтон був не лише стороннім спостерігачем, а й ключовим посередником, який намагався формувати переговорні рамки, упорядковувати конфлікт та задавати параметри його врегулювання. Водночас у питаннях, пов'язаних із політикою Ізраїлю на окупованих територіях, американські підходи демонструють складне поєднання декларативної прихильності міжнародному праву та м'якої, часто нерішучої практики, що підсилює дисбаланс сил між сторонами [5, с. 108].

Найчутливішим індикатором цього розриву між риторикою і практикою стала тема ізраїльських поселень на Західному березі та у Східному Єрусалимі - один із ключових «лакмусових папірців» для оцінки того, наскільки США справді готові сприяти мирному врегулюванню. У численних звітах Управління Верховного комісара ООН з прав людини системно наголошується, що поселення порушують норми міжнародного гуманітарного права, створюють реальний режим структурної дискримінації та формують середовище, яке сприяє витісненню палестинського населення з його земель. У цьому контексті політика США, які одночасно залишаються головним стратегічним союзником Ізраїлю та претендують на статус нейтрального миротворця, набуває особливої ваги й визначає, чи залишатимуться норми міжнародного права декларативними, чи набудуть реального примусового виміру.

Аналітичні праці засвідчують, що різні адміністрації у Вашингтоні, попри політичні розбіжності, протягом тривалого часу дотримувалися спільної моделі: публічно визнавали поселення серйозною перешкодою для миру, але фактично

уникали застосування реальних інструментів тиску -від коригування військової допомоги до перегляду гарантій безпеки та підтримки Ізраїлю на міжнародних форумах [83, с. 17-19]. Саме цей розрив між деклараціями та діями сприяв тому, що поселенська політика перестала сприйматися як тимчасове явище і перетворилася на структурну, майже незворотну складову статус-кво.

Найразючішим прикладом зміни тональності американської позиції став курс адміністрації Дональда Трампа. У 2019 р. Державний департамент оголосив, що ізраїльські поселення «не є *per se* несумісними з міжнародним правом», що означало відмову від доктрини, сформованої ще за часів Картера. У поєднанні з визнанням Єрусалима столицею Ізраїлю та включенням великих блоків поселень до «угоди століття» це сприймалося в Європейському Союзі та ООН як фактична легітимація анексії значної частини окупованих територій. У підсумку миротворчий потенціал США не лише не стримував процес колонізації, а й -свідомо чи ні -сприяв його подальшому зміцненню [65, с. 16-20].

Натомість обмежені санкції адміністрації Джо Байдена, спрямовані проти найбільш агресивних поселенців, радше демонстрували спробу запровадити хоча б мінімальні стримувальні механізми. Юридичні експерти Норвезької ради у справах біженців наголошують, що подібні заходи торкаються лише поверхневого шару проблеми: вони не зачіпають основу інституційної інфраструктури, яка забезпечує розширення поселень -державні інвестиції, дозвольні процедури, практику захисту поселенців армією. Саме тому скасування Виконавчого указу 14115 на початку 2025 р. другою адміністрацією Дональда Трампа, яке пояснювалося необхідністю усунути «перешкоди для стратегічного партнерства з урядом Ізраїлю», лише підкреслило, наскільки крихкими та політично вразливими залишаються будь-які спроби Вашингтона внести хоч мінімальні корективи у поселенську політику.

Юридичні аналітичні висновки, підготовлені для Норвезької ради у справах біженців, окреслюють доволі тривожну картину: ситуація на окупованих територіях продовжує деградувати, що проявляється у зростанні кількості

насильницьких інцидентів за участі поселенців, подальшому розширенні «зон обмеженого доступу» для палестинців та перетворенні примусових виселень на майже регулярний інструмент просторового контролю [58, с. 23-33]. На цьому тлі адресні санкції проти кількох осіб виглядають радше символічними жестами, ніж дієвим механізмом впливу: вони відображають політичне небажання Вашингтона ігнорувати найкричущіші випадки насильства, але жодним чином не зачіпають фундаментальних умов, які роблять можливим системне розширення поселень. Ключовий структурний факт залишається незмінним -Сполучені Штати продовжують бути головним військово-політичним покровителем держави, чії дії кваліфікуються ООН та Міжнародним судом як порушення міжнародного права.

У цьому сенсі ефективність американської миротворчої політики набуває майже парадоксального характеру. Формально саме Вашингтон має у своєму розпорядженні унікальний набір інструментів, які могли б, за умови політичної волі, стати реальним важелем для стримування поселенської експансії: від коригування параметрів військової допомоги до переосмислення обсягу політичного «прикриття» в міжнародних інституціях. Однак внутрішньополітичні обмеження -вплив проізраїльських груп інтересів, конфігурація Конгресу, високий рівень партійної поляризації та традиційне уявлення про Ізраїль як «незамінного союзника» -роблять подібні рішення вкрай малоімовірними.

У підсумку США одночасно виконують роль і головного гаранта безпеки Ізраїлю, і фактичного «страхувальника» поселенської політики, яка системно змінює демографічний та територіальний ландшафт Західного берега. За висновками багатьох дослідників, така позиція не лише унеможливорює будь-який реалістичний рух у напрямку створення життєздатної палестинської держави, а й поступово підриває довіру до Вашингтона як до актора, здатного претендувати на роль нейтрального чи ефективного миротворця [65, с. 96-105].

Таблиця 3.3.1.

Еволюція позиції США щодо ізраїльських поселень та окупованих територій

Період / адміністрація	Офіційна юридична позиція щодо поселень	Ключові кроки США	Попередня оцінка впливу на мирний процес
До 2019 р. (Картера - Обама)	Поселення розглядаються як такі, що суперечать міжнародному праву або «непродуктивні для миру»	Дипломатичні застереження; наприкінці каденції Обама - допущення резолюції 2334 РБ ООН	Легітимна критика, але без «жорстких» важелів впливу; поселенська активність триває
2017-2021 (Д. Трамп)	Поселення «не є per se несумісними» з міжнародним правом	Визнання Єрусалима столицею Ізраїлю; «угода століття»; підтримка інтеграції великих блоків поселень	Де-факто легітимація анексійоністської логіки; різке погіршення перспектив дводержавного рішення
2021-2024 (Д. Байден)	Поселення «підривають перспективу рішення про дві держави»	Виконавчий указ 14115; точкові санкції проти радикальних поселенців	Важливий символічний сигнал, але структурний статус- кво майже не змінений
З 2025 р. (друга	Повернення до максимально сприятливого	Скасування санкцій проти поселенських	Демонтаж навіть обмежених спроб пов'язати

адміністрація Д. Трампа)	ізраїльській позиції курсу	структур, запроваджених у 2024 р.	наси́льство поселенців із санкційною відповідальністю
-----------------------------	-------------------------------	---	--

Джерело: побудовано автором за [83;58;65]

Таблица 3.3.2.

Оцінка ефективності політики США щодо поселень

Показник	Ресурси США	Реальні дії	Оціночний результат для мирного процесу
Вплив на ізраїльську політику	Найбільший військовий і політичний донор; ключовий стратегічний союзник	Відсутність системної умовності допомоги; домінування «безпекового» підходу	Зміцнення відчуття безкарності з боку Ізраїлю; подальше розширення поселень
Використання юридичних інструментів	Можливість підтримати резолюції РБ ООН та інші правові механізми	Часте застосування вето або загрози вето щодо документів, які засуджують поселення та окупацію	Підрив спроможності ООН впливати на ситуацію; делегітимізація колективної безпеки
Точкові обмежувальні заходи	Можливість запроваджувати санкції, візові обмеження,	Короткочасний санкційний режим проти окремих	Позитивний прецедент, але надто вузький і швидко

	фінансовий контроль	поселенців у 2024 р.	відмінений; системний вплив мінімальний
Публічна риторика	Потужний інструмент сигналів для Ізраїлю й інших акторів	Періодичні критичні заяви щодо поселень, не підкріплені довгостроковою стратегією	Розрив між словами і діями; посилення скепсису щодо «миротворчого» образу США

Отже, політика США щодо ізраїльських поселень і окупованих територій, попри окремі спроби корекції, лишається одним із найслабших місць американської миротворчої стратегії. При наявності значних ресурсів впливу Вашингтон переважно обмежується або деклараціями, або ситуативними кроками, що легко ревізуються наступними адміністраціями. З погляду довгострокового врегулювання це означає радше консервацію та юридично-політичне прикриття існуючого статус-кво, ніж послідовний рух до справді життєздатного рішення про дві держави.

3.4. Політика США в ООН та участь у міжнародних дипломатичних форматах щодо врегулювання ізраїльсько-палестинського конфлікту

У контексті ізраїльсько-палестинського конфлікту Організація Об'єднаних Націй фактично залишається центральним інституційним майданчиком, де формуються міжнародно-правові орієнтири, обговорюються рамкові підходи до врегулювання та кристалізуються очікування міжнародної спільноти щодо майбутньої конфігурації миру. Однак здатність ООН виступати дієвим механізмом колективної безпеки значною мірою залежить від зовнішньополітичних пріоритетів Сполучених Штатів, які як постійний член Ради Безпеки визначають параметри ухвалення ключових рішень. Дослідження засвідчують, що США стабільно зберігають провідну позицію за кількістю вето

щодо рішень, які стосуються ізраїльсько-палестинської проблематики: станом на грудень 2023 р. із 89 американських вето у Раді Безпеки 45 були пов'язані саме з цією темою, з них 33 -безпосередньо з питаннями окупації палестинських територій та політики щодо палестинського населення. У наукових оцінках ООН нерідко постає не лише як форум глобального діалогу, а й як простір, у якому Вашингтон реалізує своєрідне «негативне лідерство», зосереджене насамперед на блокуванні рішень, що розглядаються як такі, що можуть суперечити інтересам Ізраїлю [59].

Ескалація після 7 жовтня 2023 р. ще більше оголила цю динаміку. У ході війни в Газі США неодноразово накладали вето на резолюції, де висувалися вимоги негайного припинення вогню, аргументуючи свою позицію необхідністю створити простір для дипломатії та гарантувати реалізацію «права Ізраїлю на самооборону». За оцінками міжнародних експертів, із жовтня 2023 р. до осені 2025 р. Вашингтон заблокував щонайменше шість проєктів резолюцій про припинення вогню, попри очевидну більшість голосів «за» з боку інших членів Ради Безпеки [59; 27]. Утім, США утрималися під час голосувань за резолюції 2712 (листопад 2023 р.) та 2720 (грудень 2023 р.), що стосувалися гуманітарних пауз і розширення доступу до допомоги, дозволивши ухвалити тексти з обережною формулою «сталого припинення бойових дій» -без прямої вимоги негайного перемир'я [84, с. 7].

Принципово новим етапом стала ситуація 2025 р., коли Рада Безпеки фактично легітимізувала американський підхід до врегулювання ситуації в Газі, схваливши резолюцію 2803, що «беззастережно підтримала» запропонований адміністрацією Д. Трампа «Comprehensive Plan to End the Gaza Conflict». У документі закріплюється модель тривалого спільного американо-ізраїльського контролю над Газою через створення перехідної структури управління -Board of Peace -із мандатом до кінця 2027 р., причому палестинські політичні інституції майже повністю усуваються від будь-якої ролі в адмініструванні території. Аналітики наголошують, що подібна практика перетворює Раду Безпеки із

гаранта міжнародного права на інструмент «rule by law», де правові норми адаптуються під політичні інтереси провідних держав. Особливо різкий контраст виникає на тлі рішень Міжнародного суду ООН 2024-2025 рр., які однозначно кваліфікують окупацію палестинських територій як незаконну та покладають на треті держави обов'язок сприяти її припиненню, а не створювати механізми її інституціоналізації [39].

Якщо розширити фокус за межі ООН, стає очевидним, що дипломатична активність США традиційно охоплює ширший спектр форматів, що впливають на переговорну динаміку. Мадридська конференція 1991 р., формування Близькосхідного квартету (США -ЄС -ООН -Росія) та низка подальших ініціатив закріпили за Вашингтоном статус центрального актора, який формує рамки мирного процесу. У звіті Європейського парламенту, присвяченому перспективам рестарту переговорів, підкреслюється, що протягом останніх десятиліть асиметрія між США та ЄС лише посилилась: Вашингтон зосереджує у своїх руках основні інструменти політичного й безпекового впливу на Ізраїль, тоді як ЄС переважно відіграє роль «нормативної сили» без достатніх інструментів впливу на реальні параметри врегулювання [44, с. 36, 59].

Після 2020 р. відчутним стає поступовий відхід США від класичної парадигми «мирного процесу» до ширшої стратегії управління конфліктом через регіональні безпекові та економічні конструкції. Американська дипломатія дедалі більше орієнтується на зміцнення регіональних коаліцій навколо Ізраїлю та стримування Ірану, тоді як питання палестинської державності часто переноситься в розряд довгострокових, умовних перспектив, що потребують «сприятливих стратегічних обставин» [44, с. 49].

Таблиця 3.4.1.

Аналітична таблиця

Напрямок політики США	Характер дій	Кількісні показники / приклади	Реакція міжнародних акторів	Оцінка ефективності і (аналітична)
1. Використання вето в Раді Безпеки ООН	Систематичне блокування резолюцій, критичних до Ізраїлю	45 з 89 усіх вето США у РБ ООН (станом на 2023 р.), з них 33 щодо окупації та порушень прав палестинців	Критика з боку Глобального Півдня, ЄС, правозахисних організацій; підтримка з боку Ізраїлю	+ Збереження союзницьких відносин з Ізраїлем; - Підрив довіри до міжнародного права та РБ ООН
2. Блокування резолюцій про припинення вогню під час війни 2023-2025 рр.	Мінімізація рішень, які могли би обмежити операції Ізраїлю в Газі	Щонайменше 6 вето з жовтня 2023 по осінь 2025 р.	Різке загострення критики на адресу США у Європі, Африці та Латинській Америці	-Посилення гуманітарної кризи; - Втрата довіри до США як посередника
3. Підтримка резолюцій 2712 та 2720	Дозвіл на ухвалення поміркованих гуманітарних рішень (утримання	Резолюції прийнято у листопаді-грудні 2023 р.	Позитивна реакція ЄС; визнання компромісу	+ Полегшення доступу гуманітарної допомоги; - Не вирішує конфлікту

	при голосуванні)			
4. Вето щодо повноправного членства Палестини в ООН (2024 р.)	Блокування міжнародної легітимізації палестинської державності	Підтримка 12 членів РБ ООН, заблоковано США	Обурення Палестини, критика ЄС та Глобального Півдня	- Поглибленн я недовіри палестинців до США; - Консервація конфлікту
5. Підтримка резолюції 2803 (2025 р.) щодо «Comprehensive Plan to End the Gaza Conflict»	Легітимація американськог о плану без участі палестинськог о керівництва	Запроваджен ня «Board of Peace» до 2027 р. - спільний контроль США та Ізраїлю	Позитивна реакція Ізраїлю; негативна реакція правозахисників та більшості арабських держав	+ Тимчасова стабілізація; -Усунення палестинців, суперечність рішень Міжнародного суду ООН
6. Дипломатія поза ООН (Мадрид, Квартет, угоди Авраама)	Перехід від багатосторонньої дипломатії до мереж регіональної безпеки	Домінування США в Квартеті; з 2020 р. - фокус на Ізраїль-арабські нормалізаційні процеси	ЄС - «нормативна сила», обмежений вплив; арабські монархії співпрацюють	+ Регіональна стабілізація; - Палестинська держава відсувається на другий план

7.Стратегічний фокус США у 2020-2025 рр.	Управління конфліктом, а не його вирішення	Посилення безпекової коаліції проти Ірану; мінімальний тиск на Ізраїль	Палестинці - розчарування; міжнародні експерти - низькі оцінки	-Консервація конфлікту; - Погіршення іміджу США
--	--	--	--	---

Таблиця 3.4.2.

Динаміка використання США права вето щодо ізраїльсько-палестинських резолюцій

Період	Кількість вето	Характер рішень	Політичний контекст	Оцінка впливу
1970-2000	Стабільно висока кількість	Блокування засуджень окупації, поселень, репресій	«Холодна війна», стратегічний союз США-Ізраїль	Підрив довіри арабських держав
2000-2016 (Буш-Обама)	Помірна, але стабільна	Блокування визнання Палестини, критичних резолюцій	«Війна з терором», спроби переговорів	Зміцнення статус-кво
2017-2020 (Трамп)	Різке збільшення	Блокування критики анексій, поселенської діяльності	Одностороння політика США	Глибока криза мирного процесу

2021-2025 (Байден)	Висока, особливо після 07.10.23	Блокування резолюцій про припинення вогню, членство Палестини	Війна в Газі; політичні обмеження в США	Глобальна критика та делегітимізація США як посередника
-----------------------	---------------------------------	---	---	---

Таблиця 3.4.3.

«Матриця ефективності»

Критерій	Показник	Оцінка	Пояснення
Здатність зупинити ескалацію	Низька	-	Частіше блокує припинення вогню, ніж сприяє
Захист цивільних у Газі	Дуже низька	-	Вето по резолюціях про перемир'я
Підтримка палестинської державності	Дуже низька	-	Вето щодо членства Палестини в ООН
Стабілізація регіону	Помірна	+	Позитивний вплив через угоди Авраама
Міжнародна легітимність дій	Знижується	-	Розрив між політикою США та рішеннями Міжнародного суду ООН
Підтримка Ізраїлю	Висока	+	Незмінний стратегічний пріоритет

Отже, політика США в ООН демонструє асиметричний характер миротворчої участі: Вашингтон здатний запускати окремі стабілізаційні процеси, але водночас блокує ключові рішення, що стосуються палестинських прав і міжнародної відповідальності Ізраїлю. У 2023-2025 рр. США перетворили ООН

радше на арену контролю за політичним процесом, ніж на майданчик врегулювання. Це зміцнює позиції Ізраїлю, але підриває довіру до самої системи колективної безпеки.

ВИСНОВКИ

Проведене нами дослідження дозволило здійснити комплексний аналіз ролі Сполучених Штатів Америки у врегулюванні ізраїльсько-палестинського конфлікту та охопило широкий спектр політичних, дипломатичних, безпекових, інституційних та соціальних чинників, які формують американську стратегію на Близькому Сході. Результати підтверджують, що США протягом понад семи десятиліть виступають ключовим міжнародним актором, без участі якого неможливо уявити жодного значущого етапу мирного процесу. Проте водночас виявлено, що існує глибока суперечність між прагненням США позиціонувати себе як головного миротворця та реальними механізмами їхньої політики, які нерідко консервують існуючу асиметрію у позиціях сторін.

У межах першого розділу було досліджено еволюцію доктрин і стратегій США, що визначали їхній підхід до близькосхідного врегулювання від часів холодної війни до сучасності. Аналіз показав, що попри історичні зміни політичного ландшафту, адміністративних пріоритетів і світової системи безпеки, ключові цілі американської політики залишались відносно сталими: забезпечення безпеки Ізраїлю, стримування регіональних конкурентів (насамперед Ірану), контроль над стратегічними геополітичними ресурсами та збереження стабільності в регіоні. У цьому контексті США створили розгалужену систему інструментів впливу -від прямих безпекових гарантій до дипломатичного управління миротворчими процесами, що дозволяло їм одночасно формувати регіональний порядок денний і виступати посередником у переговорах.

Особливу увагу було приділено внутрішньополітичним факторам, які значною мірою визначають зовнішню політику США. Дослідження показало, що такі актори, як Американо-ізраїльський комітет громадських справ (AIPAC), християнські сіоністи, єврейська та арабська діаспори, провідні політичні донори, а також внутрішньопартійна конкуренція в Конгресі мають істотний вплив на формування рішень Білого дому. В умовах політичної поляризації роль

цих груп лише посилилася, що призвело до значного ускладнення процесу формування збалансованої політики щодо конфлікту. Цей чинник є одним із головних пояснень того, чому США часто демонструють розрив між декларативною підтримкою миру та практичною орієнтацією на односторонні інтереси Ізраїлю.

У другому розділі роботи було проведено порівняльний аналіз політики адміністрацій Барака Обами, Дональда Трампа та Джо Байдена. Результати показали суттєві відмінності в риторичі, інструментарії та дипломатичних акцентах кожної адміністрації. Так, Барак Обама намагався поєднати ідею багатостороннього врегулювання з вимогою до Ізраїлю зупинити розширення поселень; попри це, реальних важелів тиску застосовано не було, що призвело до провалу ініціатив держсекретаря Дж. Керрі у 2013-2014 рр. Дональд Трамп, навпаки, здійснив різкий розворот у бік максимальної підтримки Ізраїлю: визнання Єрусалима столицею, зміна юридичної позиції щодо поселень, скорочення допомоги ПНА та презентація «угоди століття», яка фактично закріплювала нерівність сторін. Адміністрація Байдена частково повернулася до традиційної дипломатії, але у контексті війни в Газі 2023-2024 рр. опинилася у ситуації, де риторичні заяви про необхідність захисту цивільного населення поєднувалися з підтримкою ізраїльських операцій та блокуванням резолюцій у РБ ООН щодо негайного припинення вогню.

Таким чином, проведений аналіз підтвердив, що політика США, незалежно від зміни адміністрацій, демонструє стійку структурну асиметрію: забезпечення інтересів Ізраїлю має системний і позапартійний характер, тоді як підтримка палестинських прав значною мірою обмежується декларативною риторикою або тактичними кроками.

У третьому розділі було оцінено ефективність американської медіації та проаналізовано реакції ключових акторів. Дослідження показало, що Ізраїль здебільшого позитивно оцінює роль США -саме американська підтримка є вирішальною для гарантування військової переваги, дипломатичного захисту та

можливості реалізовувати політику на окупованих територіях. Палестинська сторона, навпаки, майже одностайно розглядає США як упередженого посередника, що відтворює дисбаланс сил і не забезпечує реальних умов для державності. Міжнародна спільнота також демонструє диференційовану реакцію: тоді як частина західних держав координує свою політику з Вашингтоном, країни ЄС, Латинської Америки, Африки та Азії дедалі частіше шукають альтернативні механізми підтримки палестинських прав -включно з наданням визнання державності Палестини, санкційними режимами проти ізраїльських посадовців та ініціюванням правових процесів у Міжнародному суді ООН.

Особливе місце в дослідженні займає аналіз політики США щодо ізраїльських поселень, яка виступає одним із ключових індикаторів реальної ефективності миротворчої стратегії Вашингтона. Як доведено у роботі, США фактично володіють унікальними важелями впливу на Ізраїль, проте впродовж десятиліть уникають використання їх у спосіб, який міг би реально стримувати поселенську експансію. Адміністрація Байдена у 2024 р. здійснила важливий символічний крок, запровадивши персональні санкції проти радикальних поселенців, однак ці заходи не торкнулися структурних аспектів окупації й були скасовані наступною адміністрацією Трампа у 2025 р. Це підкреслює фундаментальну нестійкість будь-яких гуманітарних чи санкційних обмежень США, якщо вони не відповідають стратегічній логіці союзницьких відносин з Ізраїлем.

Можна зробити висновок, що американська медіація характеризується значними досягненнями у сфері короткотермінової стабілізації та одночасно істотними обмеженнями у довгостроковій перспективі. США здатні впливати на інтенсивність бойових дій, сприяти гуманітарному доступу та запуску тимчасових угод, однак вони не створюють умов для досягнення справедливого і стійкого миру. Основна причина полягає у тому, що американська стратегія

передусім орієнтується на управління конфліктом, а не на його структурне врегулювання.

Таким чином, можна стверджувати, що роль США у врегулюванні ізраїльсько-палестинського конфлікту є амбівалентною. З одного боку, без участі Вашингтона неможливо уявити жодної реалістичної мирної моделі. З іншого - спосіб використання американських інструментів миротворчості часто зміцнює існуючу асиметрію між сторонами та відсуває перспективу створення незалежної палестинської держави. Для того щоб США могли відігравати дійсно конструктивну роль у процесі врегулювання, їхня політика має перейти від підтримки керованого статус-кво до реального забезпечення міжнародно-правових механізмів, які гарантують рівність сторін та недопущення системних порушень прав людини.

Отже, проведена робота доводить, що сучасна американська миротворча політика потребує переосмислення. Її ефективність залежатиме від готовності США відмовитися від подвійних стандартів, забезпечити послідовність у дотриманні міжнародного права та визнати, що довгостроковий мир на Близькому Сході неможливий без реального вирішення питання палестинської державності, припинення окупації та ліквідації системної нерівності між сторонами конфлікту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Авер'янова Н. Поняття «діаспора» у наукових розробках зарубіжних вчених: особливості інтерпретацій та застосування. *Українознавчий альманах*. 2021. Вип. 28. С. 8-13.
2. Адигезалова М. 3. Особенности ближневосточной политики США накануне «Арабской весны». *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Історичні науки*. Т. 33 (72), № 4. 2022. С. 154-161.
3. Беззубенко А.В. Регіон Близького Сходу у світлі зовнішньополітичних концепцій американських президентів (1950-ті -1990-ті рр.). *Сходознавство. Актуальність та перспективи: матеріали доповідей IV Міжнародної науково-методичної конференції, 24 березня 2023 р.* 2023. С. 71-74.
4. Бузань В. Еволюція політики США щодо арабсько-ізраїльського конфлікту в роки холодної війни. *Історія, культура, пам'ять у науковому вимірі: стан, перспективи: матеріали V міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 24 травня 2024 р.* Київ: Арт Економі. 2024. С. 25-29.
5. Горбачик О., Козій О. Політика США щодо палестинських біженців у другій половині XX - на початку XXI століття. *Проблеми гуманітарних наук. Серія Історія*. 2023. Вип. 14/56. С. 107-115.
6. Євценко Р. І. Феномен лобізму: інтерпретація природи і моделі організації діяльності. *Міжнародні та політичні дослідження*. 2022. № 35. С. 157-166.
7. Завада Я. І., Дударчук В. І. Публічна дипломатія як засіб «м'якої сили» США на Близькому Сході. *Політичне життя*. 2021. С. 115-121.
8. Закаулла М. А. Релігія і політика в Америці: підйом християнських євангелістів та їхній вплив. *Лебанон*. 2021. С. 82. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Muhammad_Arif_Zakaullah/Relihiia_i_polityka_v_Amerytsi.pdf (дата звернення: 07.12.2025)

9. Запухляк В. З., Заставний А. Р. Безпекові виклики соціально-економічному прогресу на Близькому Сході. *Інноваційна економіка*. 2023. № 3 (95). С. 127-133.
10. Захарченко А. Політика адміністрації Джо Байдена на Близькому Сході. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2022. Вип. 43. С. 255-263.
11. Зубова А. Американо-ізраїльські відносини за часи адміністрацій Дональда Трампа та Джо Байдена. *Соціально-політичні студії. Науковий альманах. Праці молодих науковців*. 2024. Вип. 8. С. 72-78.
12. Клиніна Т. Піар-технології й американська зовнішня політика: точки дотику. 2023. С. 718-726. URL: https://ud.gdip.com.ua/wp-content/uploads/2023/12/70_2023.pdf (дата звернення: 06.12.2025)
13. Ключник Р. Лобізм як технологія зовнішньої політики Ізраїлю щодо США. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. 2023. Т. 15, № 2. С. 98-104.
14. Лакішик Д.М. Зовнішньополітичні акценти та пріоритети стратегії «задіяності та розширення» адміністрації Б. Клінтона. *Американська історія та політика*. 2017. № 3. С. 21-29.
15. Лікарчук Д. С. Медіація як спосіб врегулювання політичних конфліктів. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2021. № 8. С. 50-61.
16. Омельченко С. В. Політична безпека: внутрішньополітичні виклики та загрози. *Політикус*. 2021. Вип. 6. С. 49-53.
17. Пик С. Зовнішня політика адміністрації президента Д. Трампа на Близькому Сході (специфіка прийняття рішень). *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2022. Вип. 42. С. 304-311.
18. Резолюція Ради Безпеки ООН № S/RES/2334. 2016. URL: <https://uk.wikisource.org/wiki/%D0%A0%D0%B5%D0%B7%D0%BE%D0%BB%>

D1%8E%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%A0%D0%B0%D0%B4%D0%B8_%D0%91%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%B8_%D0%9E%D0%9E%D0%9D_%E2%84%96_S/RES/2334_(2016) (дата звернення: 08.12.2025)

19. Француз А., Зубко Д. Політична медіація в Україні. *Legal Bulletin*. 2022. С. 26-30.

20. Швед В. Політика адміністрації Президента США Дж. Байдена щодо війни в Газі: виклики, пріоритети, завдання. *Американська історія та політика: науковий журнал*. 2024. № 17. С. 58-65.

21. Швед В.О. Формування основних засад близькосхідної політики адміністрації Джо Байдена. *Проблеми всесвітньої історії*. 2021. № 2(14). С. 147-163.

22. Шевчук А. Події 7 жовтня 2023 р. в оцінці ключових міжнародних акторів. *Національна безпека в умовах війни, післявоєнної відбудови та глобальних викликів XXI століття: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 7-8 грудня 2023 року*. Житомир: Житомирська політехніка, 2023. С. 541-548.

23. 2020 Israel-Palestine peace plan. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/2020_Israel%E2%80%93Palestine_peace_plan (дата звернення: 07.12.2025)

24. 2025 Donald Trump Gaza Strip takeover proposal. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/2025_Donald_Trump_Gaza_Strip_takeover_proposal (дата звернення: 07.12.2025)

25. A National Security Strategy for a New Century. *The White House*. 1999. 49 p. URL: <https://clintonwhitehouse4.archives.gov/media/pdf/nssr-1299.pdf> (дата звернення: 07.12.2025)

26. A National Security Strategy of Engagement and Enlargement. *The White House*. 1994. 32 p. URL: <https://nssarchive.us/wp-content/uploads/2020/04/1994.pdf> (дата звернення: 07.12.2025)

27. Aydogan M. US Vetoes UN Security Council Draft Resolution Demanding Ceasefire, Full Aid Access in Gaza. *Anadolu Agency*. 2025. URL: <https://www.aa.com.tr/en/americas/us-vetoes-un-security-council-draft-resolution-demanding-ceasefire-full-aid-access-in-gaza/3691996>
28. Aziz Z. Middle East Changing Dynamics and Innovative Implications: Strategic Choices for Regional Countries. *Journal of Managerial and Social Science Innovations*. 2024. Vol. 1, No. 2. Pp. 43-48.
29. Badarin E. Foreign Policy and the Performance of Collective State Recognition Amidst Genocide. *Middle East Critique*. 2024. Vol. 33, № 4. P. 20.
30. BADIL. Palestinian Youth Perspectives on the Oslo Peace Process: Successes, Failures and Alternatives. *Working Paper* No. 27. 2021. 64 p.
31. Blinken assures Arab leaders that US opposes displacement of Palestinians. *The Jerusalem Post*. 2024. URL: <http://surl.li/tyyix> (дата звернення: 08.12.2025)
32. Caspar W. Weinberger. The Uses of Military Power. URL: <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/military/force/weinberger.html> (дата звернення: 09.12.2025)
33. Congress and the Middle East, 2011-2020: Selected Case Studies. CRS Report R46796. Washington, D.C.: Congressional Research Service, 2021. URL: https://www.everycrsreport.com/files/2021-05-21_R46796_30856720cdfc27da9ef3f878f86837b5ae45c9a2.pdf (дата звернення: 07.12.2025)
34. Cook S. No Exit: Why the Middle East Still Matters to America. *Foreign Affairs*. 2020. Vol. 99, No. 6. P. 133-142.
35. Fida Z. The Israel Lobby and US Foreign Policy towards the Middle East in the Trump Era. *Pakistan Journal of American Studies*. 2021. P. 54-77.
36. Fraihat I., Ezbidi B. The Lasting Impact of Trump's «Deal of the Century» on the Question of Palestine. *Middle East Critique*. 2024. Vol. 33, Issue 1. URL:

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/19436149.2023.2261082> (дата звернення: 09.12.2025)

37. Gijón Mendigutía M., Abu-Tarbush J. The Palestinian Authority and the Reconfigured World Order: Between Multilateralism, Unilateralism, and Dependency Relationships. *Politics and Governance*. 2022. Vol. 10, No. 2. P. 40-49. DOI: <https://doi.org/10.17645/pag.v10i2.4916> (дата звернення: 06.12.2025)

38. Hamas Attack: A Turning Point for U.S. Policy. A Statement of Washington Institute Experts. *The Washington Institute for Near East Policy*. 2023. URL: <http://surl.li/tyykh> (дата звернення: 07.12.2025)

39. Hassan Z. By Endorsing the U.S. Gaza Plan, the UN Security Council Elevates «Rule by Law» Over Rule of Law. *Carnegie Endowment for International Peace*. 2025. URL: <https://carnegieendowment.org/research/2025/12/un-security-council-endorse-us-gaza-plan-international-law?lang=en> (дата звернення: 07.12.2025)

40. Huczko M. Ten facts about American policy towards the Israeli-Palestinian conflict under President Joe Biden. *Year VIII*, Issue 1. 2023. P. 24-27.

41. Israeli Authorities and the Crimes of Apartheid and Persecution. *Human Rights Watch Report*. 2021. URL: <https://www.hrw.org/report/2021/04/27/threshold-crossed/israeli-authorities-and-crimes-apartheid-and-persecution> (дата звернення: 10.12.2025)

42. Israeli-Palestinian Conflict. Global Conflict Tracker. *Council on Foreign Relations*. 2025. URL: <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/israeli-palestinian-conflict>(дата звернення: 10.12.2025)

43. Khidhir Z. M. US Foreign Policy Goals in the Middle East between 2011 and 2021. *Foreign Policy Review*. 2021. Vol. 14, No. 3. P. 164-182. URL: https://hiia.hu/wp-content/uploads/2022/03/FPR_2021_3_teljes_online_v6.pdf (дата звернення: 09.12.2025)

44. Levy D., Hassan Z., Cohen-Hadria E., Sidło K. Prospects of Reinvigorating the Middle East Peace Process: A Possible Joint EU-US Undertaking?

European Parliament, Policy Department for External Relations, 2023. P. 85. URL: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/702573/EXPO_STU%282022%29702573_EN.pdf (дата звернення: 08.12.2025)

45. Lives at Risk: The Human Cost of Cuts to U.S. Foreign Assistance. Amnesty International, 2025. 34 p. URL: <https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2025/07/AMR5194082025ENGLISH.pdf> (дата звернення: 09.12.2025)

46. Livni E., Gupta G. What we know about the war between Israel and Hamas. *The New York Times*. 2023. URL: <https://www.nytimes.com/article/israelgaza-hamas-what-we-know.html> (дата звернення: 06.12.2025).

47. Lovi S. Assessing the Two-State Solution. *Business and Society: Eastern Mediterranean Review*. 2025. Vol. 2, No. 1. P. 8-38. URL: [file:///C:/Users/%D0%A2%D0%B0%D0%BD%D1%8F/Downloads/BSEMR_Volume_2_Issue_1-9-38%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/%D0%A2%D0%B0%D0%BD%D1%8F/Downloads/BSEMR_Volume_2_Issue_1-9-38%20(1).pdf) (дата звернення: 07.12.2025)

48. Magic J. Biden: «Indiscriminate» bombing costing Israel support, Netanyahu «how to change». *The Times of Israel*. 2023. URL: <http://surl.li/tyylg> (дата звернення: 07.12.2025)

49. Makovsky D. Domestic Disagreements Limit Netanyahu's Options with Washington. *The Washington Institute for Near East Policy*. 2024. URL: <http://surl.li/tyylq> (дата звернення: 09.12.2025)

50. Mandacı Y. Christian Zionism and Its Influence on Trump's Israel Policy. *Journal of Middle Eastern Studies*. 2025. Vol. 16, No. 2. P. 231-264.

51. McLauchlin T., Seymour L. J. M., Boulanger Martel S. P. Tracking the rise of United States foreign military training: IMTAD-USA, a new dataset and research agenda. 2022. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/00223433211047715> (дата звернення: 10.12.2025)

52. Michael K., Wertman O. The Last «Mapainik» and the «Iron Wall»: Benjamin Netanyahu and the Palestinian Issue 2009-21. 2023. URL:

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13537121.2023.2270247> (дата звернення: 10.12.2025)

53. Nardelli A., Jacobs P., Martin A. US and Saudis near defense pact meant to reshape Middle East. *Bloomberg*. 2024. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2024-05-01/us-and-saudis-near-defensecheckout=true> (дата звернення: 06.12.2025).

54. National Constitution Center. First Inaugural Address, 1801. URL: <https://constitutioncenter.org/the-constitution/historic-document-library/detail/thomas-jefferson-first-inaugural-address-1801> (дата звернення: 07.12.2025)

55. National Security Strategy 2022. *The White House*. P. 48. URL: <https://bidenwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf> (дата звернення: 07.12.2025)

56. Nawaz A., Imran M., Amanullah A. The US Role in Middle Eastern Region under President Trump Administration. *Migration Letters*. 2024. Vol. 21, No. S10. P. 165-176. URL: <file:///C:/Users/%D0%A2%D0%B0%D0%BD%D1%8F/Downloads/mleditor,+VOL+21+-+S10+-+13.pdf> (дата звернення: 07.12.2025)

57. Norlen T., Sinai T. The Abraham Accords -Paradigm Shift or Realpolitik? *The George C. Marshall European Center for Security Studies*. 2020. URL: <https://www.marshallcenter.org/en/publications/security-insights/abraham-accords-paradigm-shift-or-realpolitik#toc-unitedstates-interests-calculations> (дата звернення: 06.12.2025).

58. Norwegian Refugee Council (NRC). *Expert Opinion on Settler Violence and Forcible Transfer in the West Bank*. Oslo: NRC. 2024. 67 p.

59. O'Dell H. How the US Has Used Its Power in the UN to Support Israel for Decades. *Chicago Council on Global Affairs*. 2023. URL:

<https://globalaffairs.org/commentary-and-analysis/blogs/how-us-has-used-its-power-un-support-israel-decades> (дата звернення: 08.12.2025)

60. PD/NSC 18: U.S. National Strategy. URL: <https://www.hsdl.org/?view&did=458946> (дата звернення: 07.12.2025)

61. Rabinovich I. The Biden administration and the Gaza war: The view from Tel Aviv. *Brookings Institution*. 2023. URL: <http://surl.li/tyyme> (дата звернення: 10.12.2025)

62. Remarks by President Biden and Prime Minister Anthony Albanese of Australia in Joint Press Conference. *The White House*. 2025.. URL: <http://surl.li/tyynd> (дата звернення: 07.12.2025)

63. Remarks by President Biden on the October 7th Terrorist Attacks and the Resilience of the State of Israel and its People. Tel Aviv, Israel. *The White House*. 2023. URL: <http://surl.li/tyynu> (дата звернення: 09.12.2025)

64. RN's Middle East Grand Strategy. URL: <https://www.nixonfoundation.org/2014/01/rnsmiddle-east-grand-strategy/> (дата звернення: 07.12.2025)

65. Rothem D., Koplow M., Manville J. *An Unsettled Question: Recalibrating U.S. Policy on Israeli Settlements*. New York: Israel Policy Forum, 2023. 151 p.

66. Rugh W. A. Challenges for U.S. Public Diplomacy in the Age of Trump. *Arab Media & Society*. 2018. URL: <https://www.arabmediasociety.com/challenges-for-u-s-public-diplomacy-in-the-age-of-trump/> (дата звернення: 06.12.2025)

67. Salem P. The Biden Administration and the Middle East: Policy Recommendations for a Sustainable Way Forward. *MEI Policy Center*. 2021. P. 14-63.

68. Sanger D. Biden's National Security Strategy Focuses on China, Russia, and Democracy at Home. *New York Times*. 2022. URL: <https://www.nytimes.com/2022/10/12/us/politics/biden-china-russia-national-security.html> (дата звернення: 07.12.2025)

69. Sharon J. Pointing to Hamas's «little state», Netanyahu touts his role blocking 2-state solution. *The Times of Israel*. 2023. URL: <http://surl.li/tyysy> (дата звернення: 07.12.2025)

70. The Eisenhower Doctrine. *Milestones in the History of U.S. Foreign Relations*. 1957. URL: <https://history.state.gov/milestones/1953-1960/eisenhower-doctrine> (дата звернення: 06.12.2025)

71. The Palestinians: Overview, Aid, and U.S. Policy Issues. Congressional Research Service. 2025. P. 3. URL: https://www.congress.gov/crs_external_products/IF/PDF/IF10644/IF10644.28.pdf (дата звернення: 06.12.2025)

72. Trump says Hamas' Oct 7 attack was horrible, but Israel should wrap up war. *Reuters*. 2024. URL: <https://www.reuters.com/world/trump-says-hamas-oct-7-attack-was-horrible-israel-should-wrap-up-war-2024-03-25/> (дата звернення: 09.12.2025)

73. U.S. Embassy and Consulates in Brazil. Remarks by President Trump to the 72nd Session of the *United Nations General Assembly*. 2017. URL: <https://br.usembassy.gov/remarks-president-trump-72nd-session-united-nations-general-assembly> (дата звернення: 08.12.2025)

74. U.S. Vetoes Palestinian Statehood Bid at UN. Foundation for Defense of Democracies. 2024. URL: <https://www.fdd.org/analysis/2024/04/18/u-s-vetoes-palestinian-statehood-bid-at-un> (дата звернення: 07.12.2025)

75. US Code Title 22 Chapter 33 - Mutual Educational and Cultural Exchange Program. *Office of the Law Revision Counsel, US House of Representatives*. 2012. URL: <http://uscode.house.gov/download/pls/22C33.txt> (дата звернення: 07.12.2025)

76. US Department of State. *Official site of the U.S. Department of State*. URL: <https://www.state.gov> (дата звернення: 07.12.2025)

77. Vest N. Reevaluating U.S. Partnerships in the Middle East Under the Biden Administration. *RAND Corporation*. 2021. URL:

<https://www.rand.org/blog/2021/03/reevaluating-us-partnerships-in-the-middle-eastunder.html> (дата звернення: 07.12.2025)

78. Wafa S. H., Daloull A., Yatiban A. Repercussions of US President Trump's strategies «2017-2021» for settling the Palestinian issue. *TPM*. 2025. Vol. 32, No. S8. P. 2089-2106.

79. Waxman D., Pressman J. The Rocky Future of the US-Israeli Special Relationship. *The Washington Quarterly*. 2021. Vol. 44, No. 2. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/0163660X.2021.1934999> (дата звернення: 10.12.2025)

80. Widakuswara P. Middle East Vision Emerges: Biden Focuses Beyond Gaza War. *VOA News*. 2023. URL: <http://surl.li/tyyte> (дата звернення: 10.12.2025)

81. Woods L. U.S. Arms Sales: 2021-Early 2022. *Security Assistance Monitor, Issue Brief*. 2022. 16 p. URL: <https://internationalpolicy.org/wp-content/uploads/2024/01/arms-sales-issue-brief-2022-7-29.pdf> (дата звернення: 09.12.2025)

82. World Bank Data. URL: <https://data.worldbank.org/> (дата звернення: 06.12.2025).

83. Zanotti J. Israel: Background and U.S. Relations. *Congressional Research Service*. 2022. 56 p. URL: <https://www.congress.gov/crs-product/RL33476> (дата звернення: 09.12.2025)

84. Zanotti J., Sharp J. Israel and Hamas Conflict in Brief: Overview, U.S. Policy, and Options for Congress. *Congressional Research Service*. 2024. P. 13. URL: https://www.congress.gov/crs_external_products/R/PDF/R47828/R47828.17.pdf (дата звернення: 09.12.2025)

85. Zazai A. K., Jamili F. U.S. Foreign Policy in the Middle East: Strategic Goals, Oil Interests, and the Promotion of Democracy. *Journal of Progressive Law and Legal Studies*. 2025. Vol. 3, No. 01. P. 55-68. URL: <https://risetpress.com/index.php/jplls/article/view/1330/831> (дата звернення: 09.12.2025)

86. Zeedan R., Wilcoxson J. Obama vs. Trump - Different Approaches to the Israeli-Palestinian Conflict: Win-Win vs. Win-Lose Methods and Pure Mediation vs. Power Mediation. *The Arab World Geographer / Le Géographe du monde arabe*. 2021. Vol. 24, No. 1. P. 1-24.